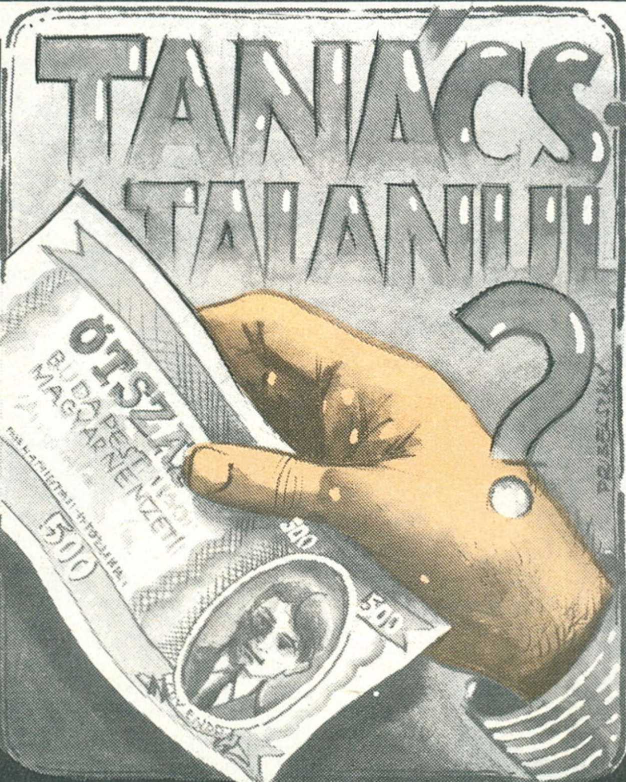
BIT-LET

ötlet SZÁMÍTÁSTECHNIKAI MELLÉKLET · 1987 MÁRCIUS 42

Az elmúlt hónapokban kétségtelenül az IBM-ügy volt a számítástechnika világának ügye – legalábbis itthon. A sajtó legkülönbözőbb fórumain már ezerszer lerágták az idevágó csontot. Megírták már, hogy miért jó, s hogy miért rossz a központi pénzeszközök szétosztása a különböző cégek között, hogy mennyire mesterségesek a versenyek ilyesfajta hazai szabályozásai, hogy ki szerint és miért igazságtalanok a pénzszétosztás paraméterei stb. Mindezekről tehát nekünk már nem érdemes írni, hiszen előttünk már mindent leírtak. (Lehet persze, hogy nem mindent, mi mindenesetre nem tudunk újabb szempontokat fölsorolni. Maradéktalanul ugyan nem értünk egyet egyik véleménnyel sem, de ezzel mégsem akarjuk untatni az olvasót.)

Egész másért hoztuk szóba e havi mellékletünk címoldalán ezt a témát. Régi mániánk jutott eszünkbe az ügy kapcsán. A tanácsadói szakma hiánya kis hazánkban. Vannak ugyan akik ilyesféle tanácsadónak nevezik magukat. Az általános tapasztalat azonban az, hogy ezek az önjelölt szakemberek mégha nem is rossz szakemberek, egy-egy cég elkötelezett hívei, sőt gyakran munkakönyves vagy csak jól fizetett munkatársai. Mert mi lenne, mi a dolga a világ fejlettebb országaiban az ilyen, úgynevezett tanácsadóknak? Van egy cég, amely elhatározza, hogy gépet, gépeket vesz. Tudja, hogy mi a saját cége dolga, van is valamilyen elképzelése arról, hogy mindezt, hogyan lehetne gépesíteni, nem ismeri azonban – minthogy nem is dolga, nem is szakmája – a számítógépes piacot. Fölkeres tehát egy független tanácsadói irodát és tanácsot kér. Tanácsot arra vonatkozóan, hogy az adott cég adott feladatait milyen gépekkel lehetne leghatékonyabban és leggazdaságosabban végrehajtatni. A tanácsadó természetesen a tanács adásakor nemcsak a számításba jöhető gépek tudását, memóriakapacitását, perifériát kell, hogy figyelembe vegye, hanem a szükséges szoftverhátteret, azok árát, a különleges igényeket stb. Egyszóval nagyon sokféle szempontot.

Mondhatnák a kedves olvasók, hogy de hiszen az IBM kompatíbilis gépeknél ezek a dolgok azonosak. Igaz is meg nem is. Tudunk olyan IBM kompatíbilis gépről például, amelyen még nem láttunk magyar ékezetes szövegszerkesztőt, holott a gépek többségére ilyet már kifejlesztettek. A kompatibilitás mértéke mint tudjuk különböző. Azután az sem mindegy, hogy egy adott szoftvert az egyik cégnél 50 000-ért, egy másiknál egy másik kompatíbilis gépre ugyanezt 100 000-ért kapni. A két szoftver között persze nem sok a különbség, még az is előfordul, hogy mindkettő ugyanannak a nyugati terméknek a magyarított, lopott változata. Az áruk közt azonban... Ilyen esetben a tanácsadó kutya kötelessége lenne az ilyen eltérésekre fölhívni a vevő figyelmét, tudva azt, hogy az adott szoftver a vevő érdeklődési körébe tartozhat.

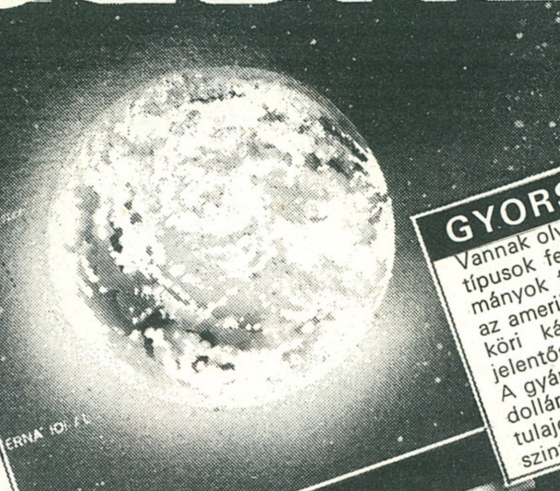
Nyilvánvaló tehát, hogy egy ilyen tanácsadói iroda, testület akkor tölthetné be szerepét, ha a gyártóktól, eladóktól független lenne. Márpedig egy ilyen cég föllállításához, működtetéséhez pénz kellene. Pénz és nem is kevés pénz. (Az már más dolog, hogy megfelelő sikeres működés esetén egy ilyen cég előbb-utóbb nyereségessé is válhatna.)

Az az eretnek gondolat jutott az eszembe, hogy ha már ilyen tökéletes kondíciókat teremtett a hazai gazdaságirányítás néhány cég számára az IBM kompatíbilis gépek terjesztéséhez, nem kötelezhette volna-e ugyanezeket a cégeket egy ilyen tanácsadói szolgálat közös tőkéből való felállítására. Ilymódon ugyanis garantálni lehetett volna, hogy a tanácsadó cég egyik félnek sem lekötelezettebb a másiknál. Mindezt csak feltételes módban írhatjuk le. Tanácsadói iroda létrehozásának eddig ugyanis még a gondolata sem vetődött fel. Márpedig a gépet, szoftvert gyártók illetve árulók közti verseny igazából csak akkor jöhetne létre, ha a potenciális vásárlóknak is megadatna az esély a vásárlás előtti reális tájékozódásra, a kínálatok közti eligazodásra. Ma, szervezett tanácsadói apparátus nélkül ez vagy csak álom, vagy ötször annyiba kerül a tájékozódni akarónak. S ehhez nem kap hitelt, vagy állami támogatást senki.

Angyalosi László

BELÜLRŐL

HÍROLDAL

HIPERCHIP

Egy japán szakembercsoport a legnagyobb japán cégek megbízásából már évek óta dolgozik a minden eddigit felülmúló áramköri morzsa, a hiperchip kifejlesztésén. A megvalósuláshoz közel álló áramkör egy négyzetmilliméterének kapacitása mintegy hatvanszorosa lesz a mai legnagyobb kapacitású chipekének. A fejlesztő munka második szakaszát – melynek célja ezen áramkörökből az első számítógépek elkészítése – a finanszírozó cégek több mint kétszázhúsz millió dollárral támogatják. A kutatócsoport a hipermorzsa fejlesztése kapcsán több mint száz új eljárást, ismeretet szabadalmaztatott. Ezek egyike révén például elektronsugárral félmikronnyi bevágások hozhatók létre a félvezető lapokon – vékonyabb, mint a korábbi lézersugaras módszerrel.

MONA LISA

Leonardo da Vinci világhírű festményéről, a Mona Lisáról, más néven a Giocondáról újabb érdekes feltételezés született. Lillian Schwartz, számítógéppel dolgozó amerikai kutatónő közelmúltban közzétett tanulmányában azt állítja, hogy Leonardo da Vinci sajátmagát vitte vászonra, amikor a sejtelmes mosolyú Gioconda arcképét megfestette. A kutatónő egy da Vinci önarckép és a Mona Lisa számítógépes, összehasonlító elemzése után jutott erre a következtetésre. Lillian Schwartz további feltételezése, hogy Leonardo da Vinci Gioconda-modelljeként egy férfit öltöztetett női ruhába, majd az alak megfestése után az arc ábrázolásakor önarcképét festette meg.

MIKROSZKÓP

Fizikai Nobel-díjjal jutalmazták a legújabb elven működő elektronmikroszkóp kifejlesztőit. Az STM (pásztázó alagúthatású mikroszkóp) segítségével először nyílt lehetőség megfigyelni az atomokat összetartó elektronkötéseket. Az STM-ben a lencséket egy rendkívül érzékeny, vékony tűvel kialakított érzékelőfej helyettesíti. A tű mindössze néhány angström távolságban halad végig a vizsgált felület felett. Az alkalmazott villamos feszültség olyan áramot kelt, melynek nagysága a tű és a felület közötti távolságtól függ. A készülék úgy emeli vagy süllyeszti a tűt, hogy az áram értéke, illetve a tű és a felület közötti távolság azonos maradjon. Így válik lehetővé, hogy a tűt folyamatosan mozgatva egy számítógép segítségével a vizsgált felület atomi finomságú, háromdimenziós képe legyen látható.

GYORSÍTÓ

Vannak olyan cégek is, amelyek nem új géptípusok fejlesztésén, hanem meglévő gyártmányok feljavításán dolgoznak. Így például az amerikai PCSG cég olyan speciális áramköri kártyát hozott forgalomba, amellyel jelentősen gyorsítható az IBM PC működése. A gyártó cég szerint a mindössze háromszáz dollárért forgalmazott kártyával az IBM PC tulajdonosok gépüket a jóval magasabb szintű IBM PC–AT kategóriába emelhetik.

KAYPRO 386

Az amerikai Kaypro Corporation a közelmúltban jelentette be a 16 MHz-es, Intel 80386-os mikroprocesszorra épülő, három változatban készülő számítógépét, a Kaypro 386-ot. Az alapmodell 512K-s RAM-ot és 1,2 Megabyte-os hajlékonylemezes meghajtót foglal magába. A géphez EGA típusú monochrome képernyő tartozik. A Kaypro 386 tárkapacitása jelentősen bővíthető: 660 Megabyte-os merevlemezig és 16 Megabyte-os RAM-ig.

KUANTUNG

Kína Kuantung tartományában tervezik felépíteni az amerikai IBM első kínai mikroszámítógépgyártó üzemét. Az elsősorban professzionális személyi számítógépeket gyártó üzemben a kínai és az ázsiai piacra gyártanák. A most folyó tárgyalásokon szó van arról, hogy kezdetben csak összeszerelés folyna Kuantungban, majd később pedig már kínai alkatrészeket is beépítenének a gépekbe. Az IBM néhány éven belül mintegy kétszázmillió dolláros kínai forgalomra számít.

ULTRAHANGOS

Új, ultrahangos vizsgálati módszert vezettek be osztrák orvosok a fertőző májgyulladás megállapítására. A betegséggyanús máj szöveteiről ultrahangos felvételt készítenek és azt számítógép segítségével összehasonlítják egy beteg máj felvételével. A módszer fölöslegessé teszi a hosszadalmas vérvizsgálatot. Hasonló számítógépes kiértékelési eljárást rosszindulatú daganatok ultrahangos felvételeinek elemzésére is alkalmaznak.

EQUITY III+

Az Epson America cég legújabb IBM PC–AT kompatíbilis gépe 80286 típusú processzorra épült, választhatóan 6,8 és 10 MHz-es órasebességgel. Az egyes sebességek a számítógép frontoldalán lévő kapcsolóval választhatók. Az Equity III+640 Kbyte-os memóriája 15,5 Mbyte-ig, 64 Kbyte-os ROM-ja 128 Kbyte-ig bővíthető és MS–DOS 3.2 operációs rendszer alatt fut. Az új Epson gép 1,2 Mbyte-os floppy meghajtót tartalmaz és felszerelhető 40 Mbyte-os merev lemezzel. Kapcsolható hozzá: színes, grafikus adapter EGA kártya, színes és fekete/fehér monitorok.

FELVÉTELI

Januárban tettek felvételi vizsgát a szeptembertől induló, két tannyelvű képzést nyújtó gimnáziumokba jelentkezett tanulók. Hét gimnázium összesen tizenkét osztályába háromezer nyolcadik osztályos tanuló jelentkezett. A felvételin feladatlapokat töltöttek ki, amelyekkel logikai, matematikai gondolkodásukat, kreativitásukat vizsgálták. A felvételizők válaszait adatlap kitöltése után a számítógépbe táplálták, értékelték és rangsorolták.

PUMA

Az NSZK-beli, világhírű sportruházati cég rászolgált a márka becsületére. Legújabb, különleges meglepetése RS-Electronic elnevezésű futócipője. A már sorozatban gyártott futócipő kész elektronikai csoda: memóriát, mikroprocesszort, nyomásérzékelőt, csatolóegységet stb. tartalmaz. Mindehhez a vásárló még szoftvert és csatolókábelt is kap. A csodacipő futás közben méri az időt, az egyes lépések számát, a futó szervezete által felhasznált energiát. A levetett futócipő Apple, C 64, IBM PC, C 128 számítógépekhez csatlakoztatható és a mért adatok különféle szempontok szerint feldolgozhatók. Elsősorban az edzői és a rehabilitációs munkában számítanak az elektronikus Puma cipő sikerére.

MIKROPERIFÉRIA

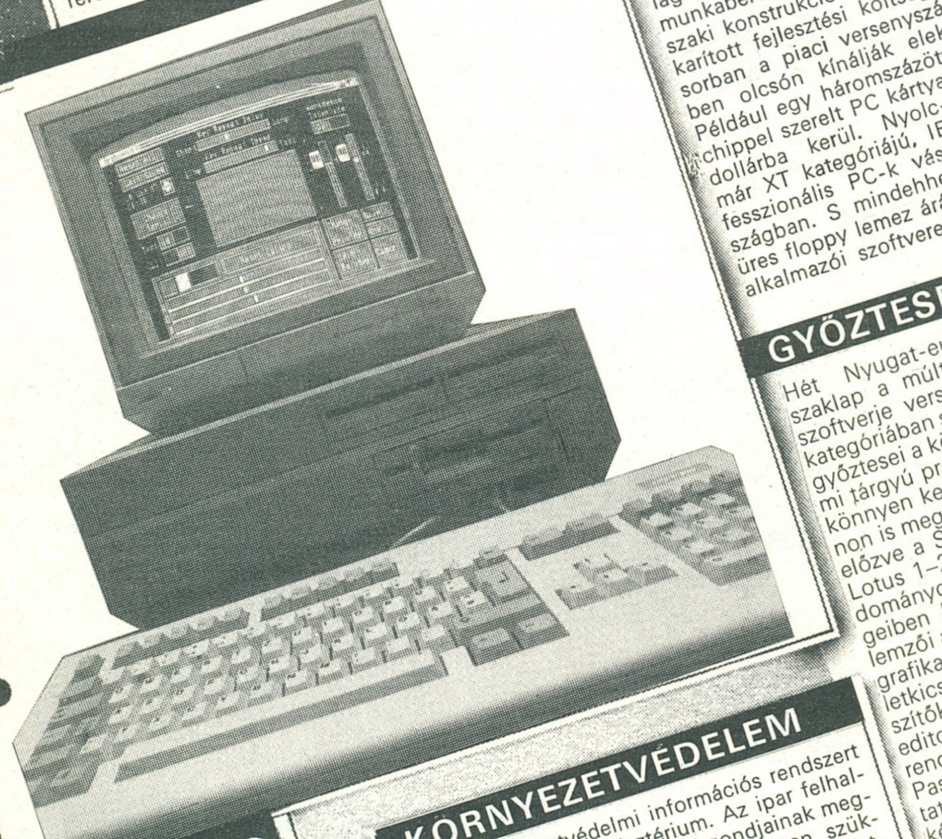
Nemcsak a mikroszámítógépek teljesítménye nő napról napra az új fejlesztési eredmények kapcsán, hanem a mikroszámítógép perifériái is egyre gyorsabbak, egyre nagyobb kapacitásúak lesznek. E folyamatra jellemző a Konica cég új floppy egysége, amely az általános 1 Mbyte-al szemben 10 Mbyte-kapacitású.

SZINGAPÚR

A félvezető és mikroelektronikai iparáról egyre ismertebbé és híresebbé váló Szingapúr rendkívül olcsó áraival is magára vonja a világ figyelmét. Részben az ottani alacsonyabb munkabérek, részben a legsikeresebb műszaki konstrukciók lemásolása révén megtakarított fejlesztési költségek és nem utolsó sorban a piaci versenyszándék következtében olcsón kínálják elektronikai cikkeiket. Például egy háromszázötven darab 256 K-s chippel szerelt PC kártya ára mindössze ezer dollárba kerül. Nyolc-kilencszáz dollárért már XT kategóriájú, IBM kompatibilis professzionális PC-k vásárolhatók a szigetországban. S mindehhez tulajdonképpen egy üres floppy lemez áráért az eredetiről másolt alkalmazói szoftvereket is meg lehet kapni.

GYŐZTESEK

Hét Nyugat-európai mikroszámítógépes szaklap a múlt évben meghirdette az év szoftverje versenyt. A lapok olvasói négy kategóriában szavaztak. Az egyes kategóriák győztesei a következők lettek. A kereskedelmi tárgyú programok közül első a rendkívül könnyen kezelhető, és az adatokat grafikonon is megjeleníteni tudó Javelin lett, megelőzve a Supercalc 4.0, a d'Basse III+, és Lotus 1–2–3 programokat. A technikai–tudományos kategóriában a grafikai lehetőségeiben kiemelkedő Autocad győzött. Jellemzői a gyors rajzkészség, háromdimenziós grafika, ábrák tengely körüli forgatása, részletkicsinyítés és nagyítás, stb. A szoftverkészítők versenyében a a könnyen kezelhető editort, a villámgyors fordítóval egyesítő rendkívül gyors programírást biztosító Turbo Pascal verte a mezőnyt. S végül a szórakoztató programok kategóriájában meglepetésként Arthur Dent, egy csupán szöveges információt kiíró, de szellemes, izgalmas sci-fi történetre épülő játék programja lett a 86-os év első helyezettje.

ÚJ!

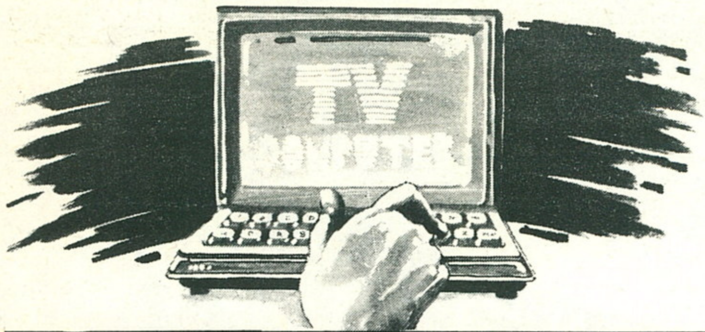
AMIGA 2000

A Commodore cég legújabb gépe a hazai számítógépes körökben is nagy sikert aratott AMIGA 2000-es változata. Kisöccse az 1000-es ott volt decemberi BIT-LET Karácsonyunkon is. Az új Amiga megőrizte elődje kiváló grafikai és zenei képességeit, s emellett kompatibilis az IBM PC-vel! Bővítő kártyával pedig XT-vé varázsolható. A gépben három meghajtó van, két 3,5 collos és egy 5,25 collos. Ráadásul mindegyik meghajtót lehet használni IBM üzemmódban is, meg Amiga üzemmódban is.

Memóriaterülete 1 Megabyte. Workbench 1,2-es operációs rendszerrel dolgozik, illetve PC XT üzemmódban az MS–DOS operációs rendszert használja. Processzorai: Motorola 68000, valamint Agnus – grafikai és animációs-chip, – Desine – video-chip – és Paula – interface-chip.

KÖRNYEZETVÉDELEM

Ipari környezetvédelmi információs rendszert épít ki az Ipari Minisztérium. Az ipar felhalmozódott környezetvédelmi gondjainak megoldásához pontos információkra van szükség. Ezért még az idén számítógépes adatbankot hoznak létre, amelybe betáplálják többek között az Országos Vízügyi Hivatal, a Meteorológiai Intézet és a Köjál már meglévő környezetvédelmi információit, s az iparvállalatoknál is megszervezik a legfontosabb környezetvédelmi adatok gyűjtését. A számítógépes adatbankot az egy éve működő Ipari Környezetvédelmi Koordinációs Iroda fogja üzemeltetni. A szakemberek már hozzáláttak a számítógépes kapcsolatok kiépítéséhez, az Ipari Minisztérium adatbankját összekapcsolják az Országos Vízügyi Hivatal hasonló rendeltetésű számítógépes rendszerével, s a későbbiekben más hálózatokkal is összeköttetést létesítenek. Az új információs rendszer jelentős segítséget nyújt a környezetvédelmi szakembereknek a veszélyforrások feltárásához és folyamatos figyeléséhez. Az adatbankban tárolt információkat jól hasznosíthatják a környezetvédelmi fejlesztések előkészítésekor. Az információs rendszer még az idén megkezdi működését.

ELSŐ KÉZBŐL
A TV COMPUTERRŐL

BILLENTYŰZET RUTINOK

A beépített rutinok leírását a billentyűzetkezelővel folytatjuk.
A billentyűzet, valamint a beépített és a külső botkormányok leolvasását végzik. A használt rendszerváltozók a következők:
PICTURE *10 byte, címe 2897=0B51h*
A billentyűzetmátrix utoljára leolvasott értéke (lásd 1. táblázat)
OLDPICTURE *10 byte, címe 2907=0B5Bh*
A billentyűzetmátrix előzőleg leolvasott értéke
DELAY KEY *1 byte, címe 2917=0B65h*
Az automatikus billentyűzetismétlés kezdetéhez szükséges idő 20 ms-os egységben. BASIC-ből a SET DELAY állítja.
LOCK KEY *1 byte, címe 2918=0B66h*
Az aktuális kurzor (LOCK) állapotát mutatja:
0 normál karakterek (LOCK, normál kurzor)
1 nagybetűk (LOCK+CTRL, inverz C kurzor)
2 folyamatos shift (LOCK+SHIFT, inverz S kurzor)
8 alternatív karakterek (LOCK+ALT, inverz A kurzor)
RATE KEY *1 byte, címe 2919=0B67h*
Automatikus billentyűismétlés alatt a két karakter megjelenése előtti időt adja 20 ms-os egységben. BASIC-ből a SET RATE állítja.
HOLD DIS *1 byte, címe 2920=0B68h*
Jelzi, hogy a CTRL+P együttes lenyomásával felfüggeszthető-e a rendszer működése. (Pl. listázás félbeszakítható)
0 HOLD-mód engedélyezve
255 HOLD-mód tiltva

A rutinok leírása:

KBD IRQ *hívási kód: 144 (90h)*
működés: A billentyűzetmátrix leolvasását végzi.
Felhasználói programból nem ajánlott hívni.
KBD CHIN *hívási kód: 145 (91h)*
output: C=karakter vagy botkormány kódja
A=hibakód
működés: A billentyűzeten leütött karakter, vagy a botkormány elmozdításának kódját adja. Megvárja, amíg érkezik kód.
KBD STATUS *hívási kód: 147 (93h)*
output: C=jelző
0 nincs beolvasható karakter
255 beolvasható karakter
működés: A billentyűzet, ill. botkormányok státusát adja

A billentyűzet közvetlen leolvasása

A billentyűzet, ill. botkormányok közvetlen leolvasására is szükség lehet egyes programokban.
Az *1. táblázat* megadja a billentyűzetmátrixot. Ennek leolvasásához először ki kell választani a mátrix megfelelő sorát (0–9), és ezt a 3. portra az alsó 4 biten kiküldeni. A beolvasás az 58h portról történik. Az a billentyű volt éppen lenyomva, amelyikhez tartozó bit értéke zérus.
A 3. port egyéb bitjeinek is van jelentése, ezért a sorkiválasztást az utoljára kiküldött byte alsó 4 bitje helyébe kell írni, és úgy kiküldeni.
A megfelelő rendszerváltozó:
PORT03 *1 byte, címe 2833=0B11h*
bit7, bit6: bővítőkártya kiválasztás
bit3–bit0: billentyűzetmátrix sorkiválasztás
Pl. ahhoz, hogy a RETURN billentyű le van-e nyomva, az 1. táblázat alapján az 5. sor 4. bitjét kell vizsgálni. Ezt a vizsgálatot végzi el az *1. program* gépi kódú rutinja. Ha visszatéréskor a ZERO FLAG=0, akkor igen, egyébként pedig nem volt a RETURN lenyomva.

Cseh Tibor

1.táblázat: Billentyüzet-mátrix a TV-Computeren.

sor	bitek 7.	6.	5.	4.	3.	2.	1.	0.
0	! 4	' 1	Í	/ 6	& 0	" 2	+ 3	% 5
1	= 7	Ö	Ó	# *	Ü	) 9	(8	~ ^
2	R	Q	` @	Z	$;	W	E	T
3	U	P	Ú	{ [	Ő	O	I	}]
4	F	A	> <	H	| \	S	D	G
5	J	É	Ű	RET	Á	L	K	DEL
6	V	Y	LOCK	N	SH	X	C	B
7	M	_ -	SP	CTRL	ESC	: .	? ,	ALT
8		RJL	RJR	RJA	RJF	RJD	RJU	INS
9		LJL	LJR	LJA	LJF	LJD	LJU	

A röviditések jelentése:
RET : RETURN
SP : szóköz
SH : SHIFT

```
* RJL : balra                  \
* RJR : jobbra                 ¦  beépitett (*) és
  RJA : gyorsitás vagy 2.tüz   ¦  jobboldali külsö
  RJF : tüz                    ¦  botkormány
* RJD : le                     ¦
* RJU : föl                    /

  LJL : balra                  \
  LJR : jobbra                 ¦
  LJA : gyorsitás vagy 2.tüz   ¦  baloldali külsö
  LJF : tüz                    ¦  botkormány
  LJD : le                     ¦
  LJU : föl                    /
```

1.program

```
10 !
20 !-----------------------------------!
30 !                                   !
40 !          TV-COMPUTER              !
50 !                                   !
60 !  RETURN billentyü figyelése       !
70 !    a billentyüzet-mátrixon        !
80 !                                   !
90 !-----------------------------------!
100 !
110 ! A gépi kódú rutin:
120 !
130 !                 =0B11     PORT03        EQU    0B11h
140 !
150 ! 243             F3                  DI
160 ! 58,17,11        3A 11 0B            LD     A,(PORT03)
170 ! 230,240         E6 F0               AND    0F0h
180 ! 246,5           F6 05               OR     5             ;5.sor
190 ! 50,17,11        32 11 0B            LD     (PORT03),A
200 ! 211,3           D3 03               OUT    (3),A
210 ! 219,88          DB 58               IN     A,(58h)
220 ! 203,103         CB 67               BIT    4,A           ;4.bit
230 ! 251             FB                  EI
240 ! 201             C9                  RET
250 !
```

Egy hasznos segédprogram: APPEND

Korábban már ismertettük a MERGE-eljárást programok összefésülésére. Az ott bemutatott módon tetszőleges programot be tudunk illeszteni a memóriában levő programunkba. Csupán egy apró kényelmetlenséggel jár a dolog: a beszúrandó programból lista file-t kell készíteni, és ezt kell szalagról leolvasni. Némi programozási „áldozattal" gyorsabb és egyszerűbb megoldást biztosít a *2. program.* A listából csupán az 1. és 2. sort kell begépelni, a többi sor csak a működés könnyebb megértése miatt szerepel.

Az említett programozási áldozat a következő: a programokat úgy kell megírni, hogy az egyes részeknek különböző tartományba essenek a sorszámai. Pl. a főprogram sorszámai 100–999 tartományba esnek, a hozzá tartozó külön megírt szubrutinok pl. az 1000–1999, 2000–2999 stb. tartományt használják. Lényeges, hogy ne legyen átfedés! A használt legkisebb sorszám a 3 lehet, mert az első két sorban van az APPEND programunk. Ezek után jöhet az összefűzés, sorszámok szerint növekvő sorrendben!

Először betöltjük az APPEND programot és elindítjuk:
RUN

Az *1. ábra* szerinti képet fogjuk látni, a kurzor a 3. sor elején villog. Két RETURN után a kurzor a 7. sorban levő LOAD elején villog. Ha szükséges, beírhatjuk a LOAD mögé idézőjelek között a betöltendő program nevét. Újabb RETURN-re a gép kiírja:

Searching

Most kell a legkisebb sorszámokat tartalmazó programrészletet betölteni. Legyen ez pl. a „FŐPROGRAM" nevű. Ha a betöltés kész *(2. ábra),* nyomjunk meg néhány RETURN-t, amíg az alul levő sorokat is végrehajtja a BASIC *(3. ábra).* Most újabb RUN paranccsal kezdve ismétlés, amíg növekvő sorszámok szerint az utolsó programrészletet is be nem olvastuk. Ezután kitöröljük az APPEND programot:
DELETE–2

és kimenthetjük SAVE paranccsal az összefűzött egész programot.

A program működési elve

a 2. program listájában szereplő rövid gépi kódú program megkeresi az aktuális BASIC programunk végét. A BASIC program kezdőcímét a TEXT rendszerváltozó tartalmazza (címe 5922=1722h). Az első két POKE utasítás átállítja a TEXT változót, így az a programunk végére fog mutatni. Enynyi azonban nem elég a betöltés előtt, mert a LOAD vagy NEW utasítás hatására a TEXT változóba beíródik a BASIC számára használható legkisebb cím. Ezt állítja ugyancsak a program végére a második két POKE. Az említett rendszerváltozó a VLOMEM (címe 5920=1720h). Ezek után a BASIC már „nem látja" az APPEND programot, a betöltött új program fizikailag mégis ennek folytatásaként kerül a memóriába. A harmadik két POKE visszaállítja VLOMEM-et, a negyedik kettő pedig a TEXT-et az eredeti programkezdetre. Újabb RUN-ra az eljárás ismételhető.

Cs. T.

```
2.program

 1 A$="":FORI=1TO13:READB:A$=A$&CHR$(B):NEXT:T=USR(2+VARPTR(A$
)):TH=INT(T/256):TL=T-256*TH:RCL=PEEK(5922):RCH=PEEK(5923):GRAPH
ICS4:PRINT"*Betöltés elött:":PRINT:PRINT"poke5922,";TL;":poke592
3,";TH:PRINT:PRINT"poke5920,";TL;":poke5921,";TH
 2 PRINT:PRINT"load":PRINTAT18,1:"*Betöltés után:":PRINT"poke5
920,";RCL;":poke5921,";RCH:PRINT:PRINT"poke5922,";RCL;":poke5923
,";RCH:PRINTAT2,1:"";:END:DATA42,34,23,126,167,200,133,111,48,24
9,36,24,246
 10 !--- Csak az 1. és 2. sort kell begépelni ---!
 20 !-----------------------------------!
 30 !                                   !
 40 !           TV-COMPUTER             !
 50 !                                   !
 60 !   BASIC programok összefüzése     !
 70 !           ( APPEND )              !
 80 !                                   !
 90 !-----------------------------------!
100 !
110 ! A használt gépi kódú rutin:
120 !
130 !              =1722    TEXT   EQU   1722h   ;program eleje
140 !
150 ! 42,34,23     2A 22 17        LD    HL,(TEXT)
160 !                       LOOP:
170 ! 126          7E              LD    A,(HL)
180 ! 167          A7              AND   A
190 ! 200          C8              RET   Z       ;program vége
200 ! 133          85              ADD   A,L
210 ! 111          6F              LD    L,A
220 ! 48,249       30 F9           JR    NZ,LOOP
230 ! 36           24              INC   H
240 ! 24,246       18 F6           JR    LOOP
250 !
```

```
*Betöltés elött:
ok
poke5922, 97 :poke5923, 27

poke5920, 97 :poke5921, 27

load




*Betöltés után:
poke5920, 239 :poke5921, .25

poke5922, 239 :poke5923, 25
```

1. ábra

```
*Betöltés elött:
ok
poke5922, 97 :poke5923, 27
ok
poke5920, 97 :poke5921, 27
ok
load

Searching
Reading: FŐPROGRAM
ok
□

*Betöltés után:
poke5920, 239 :poke5921, 25

poke5922, 239 :poke5923, 25
```

2. ábra

```
*Betöltés elött:
ok
poke5922, 97 :poke5923, 27
ok
poke5920, 97 :poke5921, 27
ok
load

Searching
Reading: FŐPROGRAM
ok


*Betöltés után:
poke5920, 239 :poke5921, 25
ok
poke5922, 239 :poke5923, 25
ok
□
```

3. ábra

ötlet

15·ÖS·JÁTÉK·HT-re

Egy ősrégi játék. Megvalósítása programozástechnikailag is szellemes. A játék maga pedig máig érdekes.
Használatához való információkat megadja a program.

Felépítése:

50	Keret
60–80	0–9 a nagyméretű számok előállítása A$(0)–Á$(9)-be. (Azt használja föl, hogy a számok csak 9 féle karakterből állnak.)
90	Ugyanez 10–15-ig.
100–110	A számok elé szóközök, A(X,0)=az X szám helye a képernyőn A(X,1)=az A(X,0) helyen lévő szám. D$-ban a jó sorrend.
130	Összekeverés
140	Főprogram. Benyomott betűt hasonlítja nyilakkal, ettől függően a négy irányító rutinra ugrás. Ha B$ egyenlő D$-ral, akkor össze van rakva GOTO 230 (B$ az állásnak megfelelően változik az irányító rutinokban.)
150–220	Irányító rutinok.
230–240	"ÚJRA?"

Móricz Zsigmond Gimnázium szakköre – Tiszakécske

```
10 '++++++++++++++++++++++++++++++++
15 '++       15-OS JATEK          ++
20 '++ KESZITETTE: PETROV FERENC ++
30 '++++++++++++++++++++++++++++++++
40 CLEAR 1000:DEFINTA-Z:DIMA¤(16),A(16,1):CLS
50 FORX=25TO92:SET(X,13):SET(X,40):NEXT:FORX=13TO40:SET(24,X):SET(25,X):SET(92,X
):SET(93,X):NEXT
60 A¤="128131143179191140188176":FORX=1TOLEN(A¤)STEP3:B¤((X-1)/3)=CHR¤(VAL(MID¤(
A¤,X,3))):NEXT
70 A¤="656474076004556433556334606114655334600434556004656434656114":FORX=0TO9:F
ORY=1TO6:A¤(X)=A¤(X)+B¤(VAL(MID¤(A¤,X*6+Y,1))):IFY=3THENA¤(X)=A¤(X)+CHR¤(26)+STR
ING¤(3,24)
80 NEXT Y,X
90 FORX=10TO15:A¤(X)=A¤(1)+"  "+CHR¤(27)+A¤(VAL(RIGHT¤(STR¤(X),1))):NEXT
100 FORX=1TO15:A¤(X)=A¤(X)+"  ":IFX<10THENA¤(X)="    "+A¤(X)
110 Y=325+FIX(X/4-.1)*128+(X-FIX(X/4-.1)*4)*8:PRINT£Y,A¤(X);:A(X,0)=Y:A(X,1)=X:B
¤=B¤+CHR¤(X):NEXT:B¤=B¤+CHR¤(16):D¤=B¤
120 A¤(16)="          "+CHR¤(26)+STRING¤(8,24)+"          ":A=16:A(A,0)=741:X=16
130 PRINT£0,"OSSZEKEVEREM!  ":FORU=1TO200:ONRND(4)GOSUB170,150,210,190:NEXT:PRINT
£0,"SZAMOK BETOLASA AZ URES HELYRE A NYILAKKAL !"
140 A¤=INKEY¤:ON ABS((A¤="Ä")+(A¤=CHR¤(10))*2+(A¤=CHR¤(8))*3+(A¤=CHR¤(9))*4)GOSU
B170,150,210,190:IFB¤=D¤THEN230ELSE140
150 IFX>4THENA(X,1)=A(X-4,1):PRINT£A(X-4,0),A¤(16);:PRINT£A(X,0),A¤(A(X-4,1));:B
¤=LEFT¤(B¤,X-5)+CHR¤(16)+MID¤(B¤,X-3,3)+MID¤(B¤,X-4,1)+RIGHT¤(B¤,16-X):X=X-4
160 RETURN
170 IF X<13THENA(X,1)=A(X+4,1):PRINT£A(X+4,0),A¤(16);:PRINT£A(X,0),A¤(A(X+4,1));
:B¤=LEFT¤(B¤,X-1)+MID¤(B¤,X+4,1)+MID¤(B¤,X+1,3)+CHR¤(16)+RIGHT¤(B¤,12-X):X=X+4
180 RETURN
190 IF(X-1)/4<>INT((X-1)/4)THENA(X,1)=A(X-1,1):PRINT£A(X-1,0),A¤(16);:PRINT£A(X,
0),A¤(A(X-1,1));:B¤=LEFT¤(B¤,X-2)+CHR¤(16)+MID¤(B¤,X-1,1)+RIGHT¤(B¤,16-X):X=X-1
200 RETURN
210 IF(X/4<>INT(X/4))THENA(X,1)=A(X+1,1):PRINT£A(X+1,0),A¤(16);:PRINT£A(X,0),A¤(
A(X+1,1));:B¤=LEFT¤(B¤,X-1)+MID¤(B¤,X+1,1)+CHR¤(16)+RIGHT¤(B¤,15-X):X=X+1
220 RETURN
230 PRINT£0,"VEGRE SIKERULT OSSZERAKNOD !                  ";:PRINT£64,"JATSZOL ME
G EGYET ?  (I)";
240 A¤=INKEY¤:IFA¤="I"THENRUNELSEIFA¤=""THEN240
```

PROGRAMAJÁNLAT:

PRIMO stopper óriás számjegyekkel

Közkedvelt programozási feladat a stopper készítése – alapváltozatát már a kezdők is kipróbálják. A most közölt megoldás magasabb igényeket is kielégít: pontosabb a szokásos BASIC-időzítésnél, a számjegyek pedig a normál karakter sokszorosai, megjelenítésük a lehető leggyorsabb képváltással történik.
Ezt természetesen gépi kódú szubrutinokkal oldottam meg, amelyek a maguk nemében nagyon egyszerűek. Tanulók számára éppen arra lehetnek bátorító példák, hogy látszólag bonyolult feladatok is meglepően leegyszerűsíthetők.
Az időmérő (tulajdonképpen késleltető) szubrutin tized másodpercet mér. Mivel a kijelzés egész másodperces, erre csak azért van szükség, hogy a leállító billentyűnyomásra azonnal reagáljon a gép, teljesebb legyen az illúzió. A szubrutin assembler alakja:

```
LD DE, 20CFH
DEC DE
LD A,D
OR E
JR NZ, FBH
RET
```

Az időmérés finom szabályozása a CFH (207) érték módosításával végezhető el.
A számjegyek rajzát a következőképpen állítjuk elő. A ROM 12791-es címétől kezdve található a karakterek kódolt mintázata 8–8 byte-on (az A típusjelű gépeken a 30-as, a B jelűeken a 26-os ASCII kódtól kezdve készült a táblázat). Bonyolult és lassú lenne minden egyes számjegyrajzoláshoz innen dekódolni és megjeleníteni. Ehelyett csak egyszer végeztetjük el a dekódolást a program előkészítő részében: a számjegyek adatait célszerű formában átmásoltatjuk egy szabad tárolóterületre. Minden számjegy 7x5 pontos mátrixban jelenik meg – az új tárolás viszont úgy történik, hogy a számjegy adatai 35 byte-on helyezkedjenek el (az eredeti 0-s bit 0-s értékű byte-ot, az 1-es bit 255-ös értékű byte-ot hoz létre). Az átkódolást a 3110-től 3150-ig terjedő programrész végzi.

```
LD HL, az a
cim, ahová
másolni kell
LD A, 05H
PUSH AF
PUSH HL
LD C, 07H
LD A, /DE/
PUSH DE
LD DE, 0020H
LD B, 0CH
LD /HL/, A
ADD HL, DE
DJNZ FCH
POP DE
INC DE
DEC C
JR NZ, F0H
POP HL
INC HL
POP AF
DEC A
JR NZ, E6H
RET
```

A számjegyek váltásakor ezt a 35 byte-ot másolja át egy gépi kódú szubrutin a képernyőre 12-szeres nagyítással, így a méret végül 40x84 képernyőpont lesz. A másolóprogram assembler listája:
A program közvetlenül vesz át adatokat a ROM-ból, ezért gondoskodni kell az A és B típus felismeréséről. Ennek egyik lehetséges megoldása a 3030-as sor. Arra is szükség van, hogy a program alkalmazkodjék az eltérő memóriaméretű gépekhez, mert a gépi kódú rajzolónak ismernie kell a képernyő-RAM címét. Ezt a PEEK(20) közvetlenül jelzi.
A módszertani tanulságokon túl jó szolgálatot is tehet a program: nagyobb közönség előtt rendezett vetélkedőkön, játékokon időmérésre használhatjuk.

Fekete György 7300 Komló, Bocskai u. 35.

```
10 REM ******************************
20 REM *  P R I M O - S T O P,P E R  *
30 REM ******************************
40 GOSUB 3010: REM ELOKESZITES, FELIRAT
100 REM MUKODTETES
110 Z=INKEY$: IF Z="$" THEN 310
120 IF Z<>"*" THEN 110 ELSE BEEP 20,20
130 FOR A=0 TO 5:POKE G,J:E=CALL(F,A(A))
140 FOR B=0 TO 9:POKE G,K:E=CALL(F,A(B))
150 FOR C=0 TO 5:POKE G,L:E=CALL(F,A(C))
160 FOR D=0 TO 9:POKE G,M:E=CALL(F,A(D))
170 BEEP 1,1: FOR N=0 TO 9
180 E=CALL(P): IF INKEY$="-" THEN 210
190 NEXT: NEXT: NEXT: NEXT: NEXT
200 REM MEGALLITAS, FOLYTATAS
210 BEEP 200,100
220 Z=INKEY$
230 IF Z="0" THEN GOSUB 1010: GOTO 110
240 IF Z="*" THEN BEEP 20,20: GOTO 190
250 IF Z<>"$" THEN 220
300 REM BEFEJEZES
310 POKE R,PEEK(R)+128: OUT 0,PEEK(R)
320 POKE T,24: CLS: END
999 REM ******************************
1000 REM NULLAZAS
1010 POKE G,J: GOSUB 2010: BEEP 500,10
1020 POKE G,K: GOSUB 2010: BEEP 400,12
1030 POKE G,L: GOSUB 2010: BEEP 300,14
1040 POKE G,M: GOSUB 2010: BEEP 200,16
1050 FOR A=0 TO 10: BEEP 10,40
1060 BEEP 40,10: NEXT: RETURN
2000 REM A NULLA IRATASA
2010 E=CALL(F,A(0)): RETURN
3000 REM FELIRAT, ELOKESZITES, ADATOK
3010 DEFINT A-T: DEFSTR Y,Z: CLS
3020 F=16476: P=17000: C=P+10
3030 D=12935: IF PEEK(D)=128 THEN E=4
3040 G=F+1: B=D+E*8: A=PEEK(20): S=A-1
3050 Y="S T O P P E R": Z=CHR$(228-E)
3060 PRINT$ 1,8,CHR$(2)CHR$(5)YCHR$(21)
3070 PRINT$ 7,20,Z;: PRINT$ 9,20,Z;
3080 PRINT$ 12,2,"*: INDUL  -: MEGALL"
3090 PRINT$ 13,2,"$: VEGE   0: NULLAZ"
3100 PRINT$ 14,16,"*: FOLYTATJA"CHR$(1)
3110 K=255: FOR D=0 TO 9: A(D)=C
3120 FOR E=6 TO 2 STEP -1: H=2^E
3130 BEEP D,E: FOR N=1 TO 7: M=PEEK(B+N)
3140 IFM AND H THEN POKEC,K ELSE POKEC,0
3150 C=C+1: NEXT: NEXT: B=B+8: NEXT
3160 POKE P,17,207,32,27,122,179,32,
     251,201: REM KESLELTETO (1/10 SEC)
3170 POKE F,33,1,A+6,62,5,245,229,14,7,
     26,213,17,32,0,6,12,119,25,16,252,
     209,19,13,32,240,225,35,241,61,32,
     230,201: REM SZAMJEGYRAJZOLO
3180 J=1: K=9: L=18: M=26: P=16443
3190 POKE R,PEEK(R) AND 127: T=R+11
3200 POKE T,1: GOSUB 1010: RETURN
```

egy programozási módszer: BACKTRACK

A személyi számítógépek rohamos elterjedésével egyre több diák és felnőtt jut gépközelbe az iskolában, családban vagy a munkahelyen, és lázasan tanul programozni. Ez többnyire azt jelenti, hogy ismerkedik az adott gép BASIC utasításaival, arra törekedve, hogy minél több és furfangosabb utasítás váljon ismertté számára. Mint ahogy nem állíthatjuk, hogy valaki tud sakkozni, ha ismeri a játék szabályait, ugyanúgy nem biztos, hogy „tud" programozni az, aki elég sok BASIC utasítást ismer.

Néhány példán keresztül megpróbálunk bemutatni egy programozási módszert, amely többnyire nem igényel bonyolult utasításokat, csak némi ötletességet. A mellékelt programok Commodore–16-os gépre készültek, de könnyen átírhatók bármely más géptípusra is.

Az általános iskolai tanulók számára kiírt egyéni pályázat matematikai feladatai között szerepel az alábbi:

5 radírt, 4 ceruzát és 3 tollat vásároltunk összesen 100 forintért. 1 radír kevesebbe, 1 toll pedig többe kerül, mint 1 ceruza. Mindegyiknek egész forint az ára. Mennyibe kerülhet különkülön 1 radír, 1 ceruza és 1 toll? (1985/86. tanév, I. forduló, 3. feladat.)

Legyen a radír ára x, a ceruzáé y, a tollé z. A feladat szerint olyan x, y, z számhármasokat kell keresnünk, amelyre 5x+4y+3z=100, ahol x, y, z pozitív egész, és x<y<z.

Először ki fogunk választani egy megfelelő x értéket, ehhez egy megfelelő y-t, végül z-t.

x kiválasztásakor 1-gyel kezdve minden pozitív egész szám szóba jöhet addig, amíg nem lesz az 5x+4(x+1)+ +3(x+2) kifejezés értéke 100-nál nagyobb. (Itt használtuk ki az x<y<z feltételt.)

Valamelyik x értéket kiválasztva lényegében elindultunk egy „úton", amelyen y kiválasztása újabb „útelágazást" jelent, ahol a továbbhaladáshoz ismét választunk egy „utat". Itt az elágazások száma már x értékétől is függ. y lehetséges értékei az x-nél nagyobb, és az 5x+4y+3(y+1)⩽100 feltételnek eleget tevő pozitív egész számok.

z-t is y+1-gyel kezdve növeljük egyesével addig, amíg 5x+4y+3z éppen 100 lesz – azaz megkapunk egy megoldást –, vagy meghaladja a 100-at, ekkor *visszalépünk*, és vesszük a következő y értéket. Ha egy adott x értékhez tartozó minden y értéket megvizsgáltunk, akkor ismét *visszalépünk* (még eggyel alacsonyabb szintre), és vesszük a következő lehetséges x értéket, hozzá y-,t majd z-t stb.

A *visszalépésről* kapta a módszer a nevét. (Backtrack = visszalép, visszatáncol.) Ehelyett nevezhetnénk ezt az eljárást módszeres próbálgatásnak is.

Mindezt igy realizálhatjuk egy programban:

```
10 SCNCLR
20 X=0
30 X=X+1
40 IF 5*X+4*(X+1)+3*(X+2)>100 THEN END
50 Y=X
60 Y=Y+1
70 IF 5*X+4*Y+3*(Y+1)>100 THEN 30
80 Z=Y
90 Z=Z+1
100 IF 5*X+4*Y+3*Z<100 THEN 90
110 IF 5*X+4*Y+3*Z>100 THEN 60
120 PRINTX,Y,Z
130 GOTO 60
```

Figyeljük meg, hogy ez a rövid program milyen kevés BASIC utasítást használ. Kétségkívül fel lehetne – sőt fel is kell – „cicomázni" a programot (áttekinthetőbb kiírás, megoldások számolása stb.), de ez a program lényegét nem érinti.

A probléma megoldásának természetesen nem ez az egyetlen útja. Pl. x és y ismeretében az 5x+4y+3z=100 egyenletből z már kiszámítható, de ekkor azt kellene vizsgálnunk, hogy z egész szám-e.

Ugyancsak általános iskolai matematikai versenyfeladat (egyéni pályázat 1984/85. tanév, II. forduló, A/4 feladat) a következő:

Ági, Béla, Cili és Dénes testvérek. Születésük sorrendje megegyezik a leírt sorrenddel. Egy tábla csokit úgy osztottak el egymás között, hogy egyik sem evett többet, mint a nála fiatalabb. Mindegyikük csokoládéja az egész csokinak olyan törttel kifejezhető része, amelyiknek a számlálója 1 és a nevezője egész szám.

Az egész csokoládénak mekkora részét ehette meg Ági, Béla, Cili és Dénes?

```
10 REM 1/A+1/B+1/C+1/D=1 MEGOLDASAI
20 W$=" ##.    1/# + 1/# + 1/## + 1/## = 1"
30 SCNCLR
40 A=1
50 A=A+1:IF A>4 THEN END
60 B=A-1
70 B=B+1
80 IF B+A>=A*B THEN 70
90 IF B+3*A<A*B THEN 50
100 C=B-1
110 C=C+1
120 IF B*C+A*C+A*B>=A*B*C THEN 110
130 IF B*C+A*C+2*A*B<A*B*C THEN 70
140 D=C-1
150 D=D+1
160 IF B*C*D+A*C*D+A*B*D+A*B*C>A*B*C*D THEN 150
170 IF B*C*D+A*C*D+A*B*D+A*D*C<A*B*C*D THEN 110
180 I=I+1:PRINTUSING W$;I,A,B,C,D
190 GOTO 110
```

Ebben a feladatban is pozitív egész számokat keresünk, melyekre teljesülnek az

$$\frac{1}{a}+\frac{1}{b}+\frac{1}{c}+\frac{1}{d}=1 \text{ és a}$$

$$a \leq b \leq c \leq d$$

feltételek.

(Ági csokoládérésze $\frac{1}{d}$, Béláé $\frac{1}{c}$ stb.)

A mellékelt program ugyancsak a backtrack elvén működik.

Pl. c legelső kipróbált értéke b. Ha még $\frac{1}{a}+\frac{1}{b}+\frac{1}{c} \geq 1$, akkor c-t tovább kell növelnünk, de ha már $\frac{1}{a}+\frac{1}{b}+\frac{1}{c}+\frac{1}{c}<1$,

akkor c-vel túlhaladtunk a megfelelő értéken, így vissza kell lépnünk b növelésére. Ezeket a feltételeket azonban nem vizsgálhatjuk ebben a formában, közös nevezőre hozással át kell írnunk őket úgy, hogy a vizsgált egyenlőtlenségekben egész számok szerepeljenek.

Próbáljuk átírni a programot arra az esetre, ha öt testvérnek kell osztoznia a csokoládén, ugyanilyen feltételek mellett.

Ebből már kitűnne a backtrack módszer hátránya is. Ha ugyanis nagyon sok esetet kell megvizsgálni, akkor ez még a gép számára is sokáig tarthat. Pl. öt testvér esetén az első megoldás

$$\frac{1}{2}+\frac{1}{3}+\frac{1}{7}+\frac{1}{43}+\frac{1}{1806}=1,$$

és ez több mint egy perc futásidő után derül ki.

Sokat javíthatunk a program sebességén, ha úgy írjuk meg a programot, hogy a gép mielőbb ismerje fel, hogy a vizsgált út nem hoz eredményt. Pl. itt az első négy szám ismeretében ki lehet számolni, hogy az ötödiket milyen szám közelében kell keresnünk. Ezzel viszont bonyolultabbá válik a program.

A backtrack módszer illusztrálására klasszikusnak számító feladat a következő:

Helyezzünk el a sakktáblán nyolc vezért úgy, hogy azok ne üssék egymást. Keressük meg az összes megoldást. Figyeljük meg a mellékelt programban, hogy egy figura letevésekor vagy visszavételekor ugyanaz a szubrutin használható (420—520), csak míg a letevéskor (300) minden foglalttá váló mező „súlyát" 1-gyel növeljük, addig a felvételkor (400) 1-gyel csökkentjük. Így a program számontartja, hogy az adott mező hányszorosan foglalt. Ha ez a szám 0, akkor szabad letenni egy figurát.

```
10 REM ** FELIRAT, TABLA **
20 W1$=" ╭┬─┬─┬─┬─┬─┬─┬─╮"
30 W2$="| | | | | | | | |"
40 W3$="├┼─┼─┼─┼─┼─┼─┼─┤"
50 W4$="╰┴─┴─┴─┴─┴─┴─┴─╯"
60 W5$=" A B C D E F G H "
70 LIST0,6,0:LIST4,6,0:LIST1,2,7:CLR
80 SAVE1,8,6,"NYOLC VEZER A SAKKTABLAN"
90 SAVE1,0,22,"AZ L-T MEGNYOMVA LEPESENK
ENT HALADUNK."
100 T0=200+TI
110 IF TI<T0 THEN 110:GOTO CLR
120 SAVE1,10,4,W1$
130 FOR W=1 TO8:W$=CHR$(57-W)+" "+W2$
140 SAVE1,8,3+2*W,W$
150 SAVE1,10,4+2*W,W3$
160 NEXTW
170 SAVE1,10,20,W4$
180 SAVE 1,10,22,W5$
190 REM********** START **********
200 DIM A(8,8),S(8):I=0
210 REM ** VEGYUK A KOVETKEZO OSZLOPOT *
*
220 I=I+1:J=0
230 REM ** VEGYUK A KOVETKEZO MEZOT**
240 J=J+1
250 REM ** ELERTUK AZ OSZLOP VEGET? **
260 IF J>8 THEN 380
270 REM ** FOGLALT A MEZO? **
280 IF A(I,J) >0 THEN 240
290 REM ** LETESZ EGY JELET **
300 A$="▪":E=1:S(I)=J:GOSUB 430
310 REM ** VAN UJ OSZLOP? **
320 IF I<8 THEN 220
330 REM ** MEGOLDAST TALAL **
340 Q=Q+1:PRINT"▒",Q;". MEGOLDAS"
350 L$="L":GOSUB500
360 PRINT"▒                          ":I
=9
370 REM ** VISSZ AZ ELOZO OSZLOPRA **
380 I=I-1:IF I=0 THEN 530
390 REM ** FELVESZ EGY JELET **
400 A$=" ":E=-1:J=S(I):GOSUB430
410 IF I=8 THEN 380:GOTO 240
420 REM ** MEGJELOLT - ADMINISZTRALT **
430 SAVE1,9+2*I,21-2*J,A$
440 FOR X=I TO 8
450 A(X,J)=A(X,J)+E
460 J1=J+X-I:J2=J-X+I
470 IF J1<9 THEN A(X,J1)=A(X,J1)+E
480 IF J2>0 THEN A(X,J2)=A(X,J2)+E
490 NEXT X
500 IF L$="L" THEN GET/ L$
510 IF L$<>"L" THEN GETL$
520 RETURN
530 SAVE1,27,2," V E G E !"
540 END
```

Végezetül álljon itt egy probléma, melynek a megoldásához jól használható a backtrack módszer:

Válasszunk ki az 1 és n közötti természetes számok közül minél többet úgy, hogy bármely kettőnek a különbsége ne legyen egyenlő bármely másik kettő különbségével. Pl. n=12 esetén kiválasztható öt ilyen szám: 1, 2, 5, 10, 12. Van-e másik öt ilyen szám? Ki lehet-e választani hatot? Ha nem, milyen n esetén választható ki hat (hét, nyolc stb.) ilyen szám?

A probléma megoldásához sok sikert kíván

Szilassi Lajos Szeged, Bite Pál u. 2/b

A cikk példái talán nem tűntek eléggé meggyőzőnek. Bizonyára van olyan olvasó, aki ezek alapján nem látta be a backtrack módszer hasznosságát.
Igaz, hogy az első példában bemutatott egyenlőségfajta megoldására létezik hatékony algoritmus. Gyorsabb, mint a backtrack – de ha ezt használjuk, a számítógépes program már korántsem lesz ilyen egyszerű és áttekinthető. Igaz az is, hogy egy kis előzetes gondolkodás után a második feladat is megoldható ügyesebben; azonban ezt is csak a program egyszerűségének rovására tehetjük meg.

A backtrack lényegét igazán a harmadik példa mutatja meg. Ezt a feladatot valóban nem lehet hatékonyabban megoldani. A módszer ilyen jellegű elrendezési problémáknál használható igazán – legyen szó akár hasonló logikai feladatról vagy egy sakkfeladvány elemzéséről, akár egy iskola órarendjének elkészítéséről, akár pedig egy sokváltozós, egymást befolyásoló tényezők szerint működő rendszer modellezéséről. Ezekben az esetekben egyedül a backtrack ad belátható időn belül használható eredményt.

A szerkesztő azért van,
hogy a lap olyan legyen,
amilyenek az olvasói!

MI AZ A BORONA?

Peremkerület kis mellékutcájának egyik épületén tábla: Csokonai Művelődési Ház. A BIT-LET olvasói számára nyilván nem ismeretlen a név, hiszen itt tartottuk az első BIT-LET Karácsonyt. Ez a ház a Borona székhelye.

Nem mezőgazdasági kiállítás nyílt itt, a Borona a számítógépes cserepartner- és márkatárs-kereső szolgálat „fedőneve".

– Úgy indult az egész – mondja Tóth Lajos igazgató –, hogy négy évvel ezelőtt mi kezdtünk el elsőként foglalkozni a számítástechnikával a művelődési házak között. Jó szoftveres és hardveres szakembereket sikerült összegyűjtenünk, így klubjaink rövid idő alatt népszerűvé váltak, sőt tanfolyamokat is tudtunk szervezni.

Valóban, a Csokonai mikrogépes klubjának jelenleg mintegy kilencven tagja van, ezen felül a csak itt működő Sinclair QL klub tagjainak száma is hatvan. Így arra kényszerültek, hogy „arisztokratizálják" a klubtagságot: ma már csak az léphet be, akit valamelyik régebbi klubtag ajánl.

– Erre a szakembergárdára építve hoztuk létre a Mikroinform nevű szolgáltatásunkat. Arra vállalkoztunk, hogy bárkinek, aki akár személyesen, akár levélben hozzánk fordul a mikroszámítógéppel kapcsolatos kérdésekkel, annak ingyenesen megadjuk, illetve megküldjük a választ. A Mikroinform bővült ki később, a BIT-LET Karácsony idején a Boronával. Ennek keretében az azonos érdeklődési körű számítógéptulajdonosok teremthetnek kapcsolatot egymással. Aki mikrogépes levelező- vagy cseretársat keres, az egy kitöltött kérdőív és ötven forint befizetése ellenében megkapja az azonos érdeklődési körű partnerek nevét és címét.

Az igény erre hatalmas, hiszen a kis településeken élőknek szinte semmiféle lehetőségük nincs arra, hogy megtalálják érdeklődési körüknek megfelelő társaikat – ezt bizonyítja a szerkesztőségünkhöz érkező rengeteg levél is. Így a művelődési házat a legkisebb falvakból is naponta keresik.

– Arra, hogy sokan mennyire fontosnak tartják a kapcsolatteremtést, jó példa az, amikor az egyik „társkereső" címét hibásan küldtük meg az érdeklődő partnereknek. Nemcsak ő telefonált a hiba javítását kérve, hanem még negyvenöten, az ország legkülönbözőbb pontjairól, akiknek a rossz címzés ellenére sikerült felvenniük a kapcsolatot a márkatárssal. Mára már oda jutottunk, hogy kénytelenek vagyunk szűkíteni, pontosabbá tenni az érdeklődési köröket, mert nem tudjuk például egy-egy Commodore-tulajdonosnak valamennyi márkatársa címét elküldeni. A napokban készül el az új kérdőívünk, amely az előzőnél sokkal jobban behatárolja azt, hogy kit milyen jellegű programok érdekelnek. Arra már nem vállalkozhatunk, hogy annak is közvetítsünk partnert, akit „minden" érdekel.

Minthogy a tanácsadó szolgálat ingyenes, a Borona pedig mindössze ötven forintba kerül, a vállalkozás nem tűnik nyereségesnek – pedig az. Nyereséges, hiszen az információ is pénzt ér. A Csokonai olyan adatbázisra tett szert szolgáltatói tevékenysége révén, ami kamatozik. Közel 1500 mikrogéptulajdonos adatait tartják nyilván, és olyan tekintélyt vívtak ki, hogy vállalatok, intézmények egymás után hívják őket tanfolyamok megtartására, és sok az önkéntes felajánlás, anyagi támogatás is – így az Ipari Informatikai Központ ötvenezer forint értékű szakkönyvet adott át a háznak.

– Annyira megnőtt az adatállományunk, hogy most keresünk egy olyan céget, mely hosszú távra kölcsönözne nekünk egy komolyabb gépet a nyilvántartási munkák megkönnyítésére. Ezért cserében a szétküldött leveleinkben propagálnánk is a gépet adó intézményt.

A Csokonai Művelődési Házban nemrégiben megszűnt a szokásos heti disco is. Táncolni kevesebben akartak, mint számítógépet kezelni, így győzött a mikrogépesek akarata, akiket zavart a hangos zene. A számítógépesek fanatikusak, így elérték azt is, hogy a házban a hét minden napján van számítógépes rendezvény.

– Hozzánk bárki, bármikor bejöhet, és használhatja a gépeket – feltéve, hogy programozni vagy tanulni akar rajtuk, és nem játszani. Ahhoz nincs elegendő számítógépünk, hogy a gyerekek ezeken vívjanak űrháborút. Szervezünk családi tanfolyamokat is, érdekes módon itt jóval kisebb a lemorzsolódás, mint a csak felnőtteknek szóló tanfolyamainknál.

A magyarázat könnyen kitalálható. Ha valaki munka mellett akarja elsajátítani a programozás alapfogásait, hamar úgy érzi, hogy kevés erre az ideje, és fárasztja az újszerű tanulnivaló. Ha azonban azt látja, hogy a fia vele együtt halad, akkor szégyellné magát, ha lemaradna tőle.

– Szombatonként családias a hangulat: felnőttek, gyerekek együtt dolgoznak. 9-től 14 óráig minden géptulajdonosnak óránként 20 forintért biztosítjuk az áramot és a monitort. Ha valaki magával hozza a tv-t, akkor ingyen jöhet.

A nagy januári havazás idején a házban minden program elmaradt. Kiürült a ház, az emberek inkább otthon maradtak a fűtött szobában. Csak szombat délelőtt dideregtek néhányan a kapu előtt a hóviharban, hónuk alatt számítógéppel, spárgával összekötött monitorral.

– Valódi közösség alakult ki itt. Egyszer az egyik klubtagunknak, egy tizenéves fiúnak eltűnt a gépe. A többi tag gyűjtést szervezett, és negyed óra alatt összeadták a pénzt – így a fiú a következő héten már újra dolgozhatott az új gépen. A számítógépesek megszállottak, sőt kicsit őrültek – de nem lehet nem szeretni őket – fejezi be Tóth Lajos.

Tallér József

A Borona olyan vállalkozás, amelyet nemcsak a Csokonai Művelődési Házzal kiépített régi jó kapcsolatunk miatt tartunk reklámozásra érdemesnek. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy nemcsak a Művelődési Ház, de a hobbiszámítógépesek, köztük olvasóink érdekeit is szolgálja.
A Borona tehát elérhető az alábbi címen: Csokonai Művelődési Ház – 1153 Budapest, Eötvös u. 64–66. Telefon: 690-495, 892-240

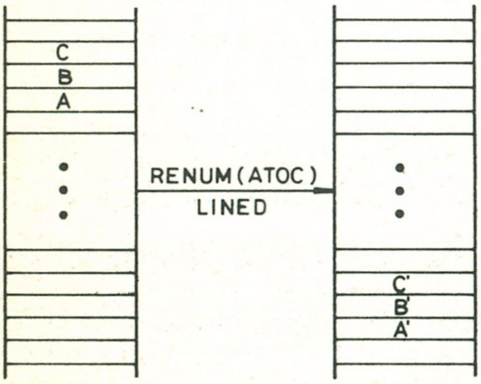
A BETA BASIC HIBÁI

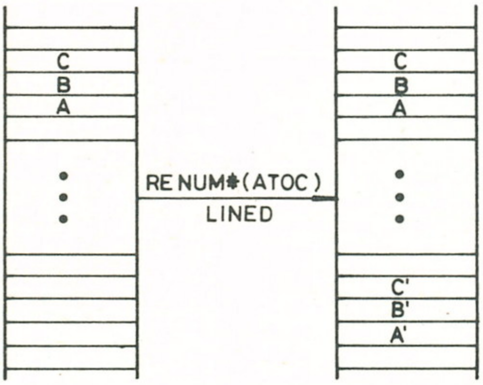
Januári számunkban beszámoltunk a BETA BASIC bővítés néhány hibájáról, amelyek a DELETE és a KEYIN utasításokkal kapcsolatosak. Azóta kiderült, hogy a BETA BASIC még kevésbé tökéletes, mint eredetileg hittük. Most egy újabb hibára hívjuk fel a figyelmet.

Szinte minden toolkit és BASIC bővítés parancslistájában megtaláljuk a RENUMBER utasítást. Ez a programsorok átszámozását hivatott elvégezni.

Az utasítás működésének megértéséhez először nézzünk meg két másik parancsot! Az egyik a MOVE, a másik a COPY. A MOVE egy vagy több programsor átmozgatását végzi el, vagyis az eredeti sorok törlődnek, és újabbak íródnak be a kiválasztott helyre. A COPY az adott sort, illetve sorokat a megfelelő területre másolja, de ekkor az eredeti sorok nem törlődnek.

A BETA BASIC 3.0 változatban a MOVE utasításnak gyakorlatilag a RENUM (renumber, azaz újraszámozás) felel meg, a COPY-nak pedig a RENUM✻. A RENUM és a RENUM✻ működését, különbözőségüket az ábra mutatja:

A vessző nélküli és a vesszővel jelzett programsorok tartalma megegyezik, csak sorszámaik térnek el egymástól.

Mindez hasznos szolgáltatás – de van a RENUM* utasításnak egy súlyos fogyatékossága. Ez akkor jelentkezik, ha csak egyetlen sort kívánunk átmásolni, és a másolni kívánt sor, valamint a célsorszám között nincsenek további programsorok.

Nézzünk erre egy mintapéldát. Gépeljük be:

10 REM

és adjuk ki a

RENUM✻ (10 TO 10) LINE 100

parancsot. Ha lenyomjuk az ENTERT, a következő programlistát kapjuk:

10 REM
100 REM
10 REM

Vagyis az átmásolt sor az eredeti sorszámával együtt a célsorszám mögött is megjelent. Ha ezután a kurzort lefelé mozgatjuk a képernyőn, akkor alul értelmetlen sorrendben jelennek meg a „bűnös" sorok. Óvatosan kísérletezzünk, mert a többi kurzormozgató billentyű lenyomására el is szállhat a rendszer!

Ha újra lenyomjuk az ENTER-t, akkor a listában már két kurzor is látható. A felesleges sor csak az előtte lévő sor (illetve sorok) eltávolítása után tüntethető el – de ezzel együtt persze először is az eredeti sort kell törölni.

A hibát az okozza, hogy az utasítás értelmezésekor rosszul működik a TO utáni ellenőrző rutin. Ha az átmásolás közvetlenül az áthelyezni kívánt sor utáni területre történik, akkor az eredeti sort az értelmező egy két sorból álló programblokknak tekinti, így a célsor után megismétli. Emiatt lesz két azonos számú sorunk. Ha a start- és a célsor között van még programsor, akkor a rutin helyesen hajtja végre feladatát.

A BETA BASIC szerzői nem vették észre a hibát, hiszen az utasítás jelentősége elsősorban nagyobb programblokkok átmásolásánál érezhető.

Egyetlen sor másolása a legegyszerűbben úgy valósítható meg hiba nélkül, ha a startsort lehívjuk EDIT-tel, átírjuk a sorszámát, és ENTER-rel ismét bevisszük a memóriába.

Rucz Lajos

ötlet

SORVEZETŐ

A B C D E F G H I

Szubjektív véleményem szerint a BIT-LET egyik legpozitívabb rovata a SORVEZETŐ volt. Több írásával vitatkoztam, de olyan „hézagpótló" szerepet játszott, ami nagyobb hibákkal szemben is elnézővé tett volna. Konkrétabban: a szinte teljesen elhanyagolt tanárképzés területén próbálkozott... Rossz ómen ennek a hamvába-holt sorozatnak a felélesztését célul tűzni, de feltétlenül szükség lenne valami hasonlóra, ezért megpróbálkozunk vele.

1986 végén komoly központi támogatással indult egy kísérlet „A számítástechnika matematika orientált oktatása" címmel. Különböző adminisztratív okok miatt a kísérlet óvatos csendben indult el két irányba: Simonovits Miklós vezeti az ún. IRÁNYÍTOTT vonalat. Ennek keretén belül 8–10 középiskolában olyan tanterv szerint oktatnak, amelyik S. M. „Számítástechnika" tankönyvén alapul. A másik vonalon 10–12 pedagógus saját elképzeléseit próbálgatja. Új Sorvezetőnkben megpróbáljuk erről a kísérletről röviden informálni a BIT-LET-et olvasó tanárokat. Szeretnénk például hasznos anyagokat közölni nem teljesen kezdő foglalkozásokhoz (szakköri és órai munkához egyaránt). Ezenkívül bárki ötletének, módszereinek, észrevételeinek szívesen biztosítunk fórumot.

A kísérletről röviden

A Művelődésügyi Minisztérium Közoktatási Kutatások Titkársága által menedzselt kísérlet célja egy olyan koncepció kialakítása, melyben a számítástechnikai ismeretek közvetlen egységben jelentkeznének a társ-tantárgyakkal, esetünkben a matematikával. Nem állítjuk, hogy a matematika mással nem helyettesíthető, pusztán arról van szó, hogy a kísérlet vezetői és résztvevői elsősorban ehhez értenek és vonzódnak. Kapcsolatra törekszünk más irányokkal is.

Részletesebben azt szeretnénk, hogy a matematikaórákon tanult számítógépes ismeretek egy sokkal eredményesebb, alaposabb, és magasabb szintű matematika tanításhoz vezessenek. Mindenkor átlagos – nem tagozatos – osztályokat veszünk célba, mégha ennek eleinte ellent is mond a kísérletben részt vevő iskolák színvonala. Nem szakköri körülményekben gondolkodunk, de próbálunk tekintettel lenni a diákok különböző szintű alapismereteire.

A résztvevő pedagógusok egy néhány oldalas tematikát adtak be: hogyan képzelik el az oktatást. Tanév közben kéthavonta küldenek óravázlatokat, illetve naplót: mikor, mi történt valójában. Év végén pár oldalon foglalják össze, mit, hogyan sikerült megvalósítani, mik a tanulságok. Évente 2–3 alkalommal összegyűlve megismerhetik egymás elképzeléseit, gondjait, és tervezünk szakmai továbbképzést, bemutatót is.

Részben a kísérlethez, (részben hagyományainkhoz) kapcsolódik egy évközbeni haladó szakkör, amelyet több középiskolával közösen többek között a KFKI nyári táborainak leghaladóbb tagjainak tartunk. Ennek anyagából valók az alábbi feladatok. Külön fölhívnánk az olvasók figyelmét a színes alányomással kiemelt kérdésekre. Ezek megoldásai beküldhetők. Ebből egyrészt az anyagok visszhangjára szeretnénk következtetni, másrészt sok kérdésre magunk sem ismerjük az egzakt feleletet. A helyes (és frappáns) válaszok beküldői között apróságokat (floppy, kazetta, BIT-LET-ek stb.) sorsolunk ki. **A megoldásokat** kivételesen nem a BIT-LET hanem a szerző címére küldjék. **Azaz: Török Turul – 1525 Budapest MTA KFKI Pf.: 49.**

Bolyongástól a Lissajoux görbékig

1. feladat. Tekintsünk a képernyőn egy A, B oldalú téglalapot. Ennek egy belső pontjából kiindulva determinisztikusan „bolyong" egy pont. Azaz, az oldalakkal 45°-os szöget bezáró egyenesek mentén mozoghat, és a határokon rugalmasan visszaverődik. Használjunk „karakter-grafikát" (CHAR, PRINT, PRINT AT stb.), és A, B illetve a kezdőpont legyen véletlenszerű!

```
20 DEFFNR(X)=INT(RND(1)*X+1)
40 X1=FNR(30)+8:Y1=FNR(15)+8
45 X=FNR(X1-1):Y=FNR(Y1-1)
46 SCNCLR
60 FOR I=0 TO X1:CHAR 1,I,Y1+1,"‾":NEXT
70 FOR I=0 TO Y1:CHAR 1,X1+1,I,"| ":NEXT
80 DX=1:DY=1
90 FOR I=1 TO 2*X1*Y1
100 X=X+DX:Y=Y+DY
110 IF ABS(X-X1/2)>X1/2-.1 THEN DX=-DX
115 IF ABS(Y-Y1/2)>Y1/2-.1 THEN DY=-DY
120 CHAR 1,X,Y,"●"
130 NEXT I
150 GETKEY A$:CHAR 1,5,24,STR$(X1)+STR$(
Y1)
```

X1 és Y1 az oldalhosszak, 45-ben X és Y a kezdőpont koordinátái. DX és DY (mindkettő 1 vagy –1) a bolyongás pillanatnyi irányát határozzák meg.

Futtassuk néhányszor a programot! Remélhetőleg mindenkiben kérdések és észrevételek tömege fogalmazódik meg, pld.:

a) Mikor van vége a „dolognak"? Mi történik amikor nem történik semmi?

b) Lehetne-e gyorsítani a bolyongást, hiszen nagyobb téglalapon bizony unalmas egy kicsit.

c) Mitől függ az ábra telítettsége? Próbáljunk valami törvényszerűséget felfedezni!

Gondolkozzunk el egy kicsit a kérdéseken. A gyorsítás lényegében technikai probléma: vegyük észre, hogy az IF-es sorok (110–115) túl gyakran kerülnek végrehajtásra. Valóban felesleges minden lépésnél megnézni, falnál vagyunk-e. Előre ki is számíthatjuk, mikor kell visszaverődni, pontosabban: vízszintes, avagy függőleges fal lesz a következő. Némi töprengés után adódik az alábbi változat:

```
5 DEFFNR(X)=INT(RND(1)*X+1)
7 A=FNR(100)+20:B=FNR(100)+20
10 VX(2)=A+5:VY(2)=B+5:VX(0)=5:VY(0)=5
20 X=FNR(10)+5:Y=FNR(15)+5:DX=1:DY=1:XX=
X:YY=Y
100 GRAPHIC 4,1
105 CHAR 1,5,19,STR$(A)+STR$(B)
110 BOX 1,VX(0),VY(0),VX(2),VY(2):DRAW 1
,X,Y
150 X1=X:Y1=Y:V1=ABS(X-VX(DX+1)):V2=ABS(
Y-VY(DY+1))
160 IF V1<V2 THEN X=X+V1*DX:Y=Y+V1*DY:DR
AW 1 TO X,Y:DX=-DX:GO TO 150
170 IF V2<V1 THEN X=X+V2*DX:Y=Y+V2*DY:DY
=-DY:DRAW 1 TO X,Y:GO TO 150
180 X=X+V1*DX:Y=Y+V2*DY:DRAW 1 TO X,Y
190 DX=-DX:DY=-DY:GO TO 150
```

Három eset van:
- függőleges fal – 160. sor
- vízszintes fal – 170. sor
- mindkettő egyszerre (sarok) – 180–190. sorok

X1 és Y1 jelentése is megváltozott, a legutóbbi visszaverődés helyét mutatják. Ez a program már méltó a finom grafikára.! A további gyorsítás már összefügg az első kérdéssel. Figyeljük meg, hogy bizonyos esetekben egy időre megszakad a bolyongás, majd a kiindulási pontból ellenkező irányba folytatódik. Mikor lesz ilyen, és valóban „várakozik"-e ilyenkor a gép?

Két esetet kell megkülönböztetnünk:
– A mozgó pont eljut valamelyik sarokba. Ilyenkor úgy verődik vissza, hogy saját addigi nyomán halad (vissza) a kiindulásig, majd onnan ellenkező irányba szalad. Hol végződik ilyenkor a bolyongás: melyik lesz az utolsónak kivilágított pont?
– Nem megy sarokba a pont. Hogyan végződik ilyenkor a bolyongás? Mitől függ, a két eset közül melyik következik be?

Próbáljuk úgy módosítani a programot, hogy ne dolgozzon hiába! Minél kevesebb ponton haladjunk át többször! Ez igen sokféleképpen oldható meg, mutatunk egy lehetőséget, de reméljük az olvasóktól kapunk szellemesebbet is! (Az 5–150-es sorok változatlanul átvehetők az előző programból!)

```
160 IF V1<V2 THEN X=X+V1*DX:Y=Y+V1*DY:DR
AW 1 TO X,Y:DX=-DX:GO TO 200
170 IF V2<V1 THEN X=X+V2*DX:Y=Y+V2*DY:DY
=-DY:DRAW 1 TO X,Y:GO TO 200
180 X=X+V1*DX:Y=Y+V2*DY:DRAW 1 TO X,Y
190 X=XX:Y=YY:DX=-1 :DY=-1 :DD=DD+1:DRAW
 1,X,Y:GO TO 210
200 IF XX=0 THEN XX=X:YY=Y :ELSE HH=1
205 IF X=XX AND Y=YY AND HH=1 AND DD=0 T
HEN END
210 IF DD=2 THEN END
220 GO TO 150
```

200–220 sorokban vizsgáljuk: abba lehet-e hagyni? 205 – sarok érintése helyett visszatér önmagába. 210 – kétszer volt sarokban.
A harmadik kérdéshez először próbáljuk meg jellemezni az ábrát telítettség szempontjából! A gyerekek ilyeneket fognak javasolni: számoljuk meg a pontokat, milyen távol vannak egymástól a párhuzamosok, hány metszéspont van stb. Javasoljuk azt nekik, figyeljék meg, hogy hányszor érinti az oldalakat a bolyongás, azaz egy számpár (X9, Y9) legyen a jellemző. Nos, ez vajon mitől függ, és hogyan? Talán lesz aki észreveszi, hogy az oldalakkal (A, B) van kapcsolatban a dolog, de hogy hogyan...
További segítség, ha az oldalakat INPUT-tal adjuk meg, és így már mi szabhatjuk meg, milyen téglalapon kísérletezzünk. Készítessünk táblázatot a tanulókkal, és talán már 4–5 próbálkozás után születik valamilyen hasznos megfigyelés.

Mi az egzakt összefüggés? Telítettség szempontjából van-e jelentősége a kezdőpont megválasztásának? Érdemes elgondolkodni azon, hogyan jellemezhető például a metszéspontok száma, vagy a kivilágított pontok száma az eddigiekkel (A, B, X9, Y9). Ezekre is várunk válaszokat.

2. feladat. Írjunk programot, mely tetszőleges x→f(x) függvényt ábrázol, sőt a görbét „optimálisan" helyezi el a képernyőn! Számtalan megoldás ismeretes, közlünk egy nem túl bonyolult változatot:

```
5 DIM A(150)
10 DEFFNF(X)=1/((X-1)*(X+1)*(X+2)*X)
50 N=150:INPUT "INTERVALLUM (A,B)";A,B
70 DX=(B-A)/N:MA=FNF(A):MI=MA
90 TRAP 300
100 FOR I=1 TO N
110 A(I)=FNF(A+I*DX):IF A(I)>MA THEN MA=
A(I)
115 IF A(I)<MI THEN MI=A(I)
120 NEXT I
150 DY=190/(MA-MI)
200 GRAPHIC 3,1
207 DRAW 1,5,(A(1)-MI)*DY
210 FOR I=1 TO N
220 DRAW 1 TO I+5,(A(I)-MI)*DY
230 NEXT I
299 END
300 RESUME 120
```

10-ben adható meg a függvény egyenlete, míg a 20-as sorban az x∈[A, B] értelmezési tartományt jelölhetjük ki. Fontos, hogy az A pontban valóban legyen értelmezve a függvény – esetünkben A bármi lehet –2, –1, 0, 1 kivételével. A többi (belső) pontra van védelem a 90. sorban. 100–150 sorokban az Y szélsőértékei (MAx és MIn) segítségével beállítjuk a függőleges léptéket, majd ennek alapján ábrázoljuk a már tárolt pontokat (A(I)–k). DX és DY meghatározását automatikus normálásnak nevezik.
3. feladat. Ha egy R = 100 sugarú kört akarunk a képernyőre rajzolni, akkor használhatjuk a következő összefüggést is:
x = R*cos(t)   y = R*sin(t).

Az ilyen megadást a görbék paraméteres (implicit) egyenletének nevezzük. Elég annyit tudni róla, hogy a programban t paraméter lesz a ciklus változó, és a pontok x, y koordinátáit a fenti két összefüggés adja. Még arról kell gondoskodnunk, hogy a kör férjen el teljes egészében a TV-n, sőt minél „optimálisabban" helyezzük el.

```
10 DEFFNX(T)=100*COS(T):DEFFNY(T)=100*SI
N(T)
50 N=150:A=0:B=2*π
70 DT=(B-A)/N
200 GRAPHIC 1,1
207 DRAW 1,FNX(0)+100,FNY(0)+100
210 FOR T=A TO B STEP DT
220 DRAW 1 TO 100+FNX(T),100+FNY(T)
230 NEXT T
```

Sok érdekes ábrát nyerhetünk, ha gondoskodunk a programban a megfelelő elhelyezésről, az automatikus normálásról (az X és Y léptékek kiválasztása). Paraméteres megadásnál ez egy kicsit bonyolultabb, (és lassabb is) mint az x→f(x) esetben, de némi töprengés után adódik:

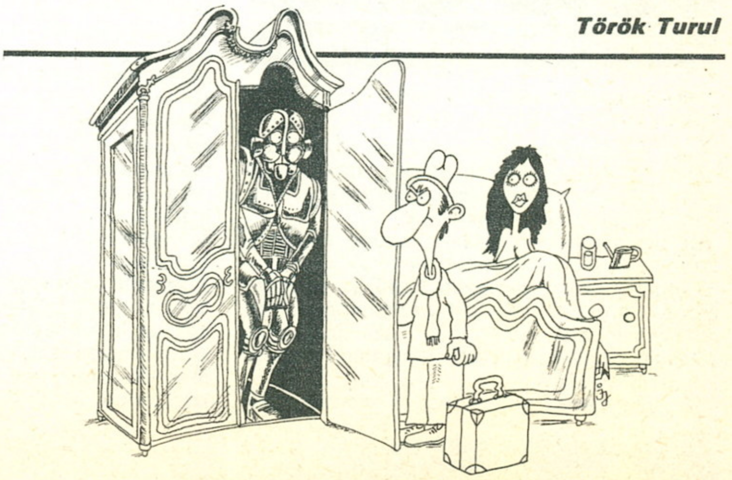
```
5 DIM X(200),Y(200)
10 DEFFNX(T)=COS(T):DEFFNY(T)=SIN(T)
50 N=200:INPUT "INTERVALLUM (A,B)";A,B
70 DT=(B-A)/N:XA=FNX(A):XF=XA:YA=FNY(A):
YF=YA
90 TRAP 300
100 FOR T=A TO B STEP DT
110 X(I)=FNX(T):IF X(I)>XF THEN XF=X(I)
115 IF X(I)<XA THEN XA=X(I)
120 Y(I)=FNY(T):IF Y(I)>YF THEN YF=Y(I)
125 IF Y(I)<YA THEN YA=Y(I)
130 I=I+1:NEXT T
150 DX=300/(XF-XA):DY=190/(YF-YA)
200 GRAPHIC 1,1
207 DRAW 1,(X(1)-XA)*DX,(Y(1)-YA)*DY
210 FOR I=2 TO N-1
220 DRAW 1 TO (X(I)-XA)*DX ,(Y(I)-YA)*DY
230 NEXT I
```

Ez a programunk már túlságosan is önálló: például nem hajlandó kört rajzolni. Kárpótlásul néhány érdekesebb egyenletet adunk meg, lehet gyönyörködni.

x=a*t/ (1+t*t*t)	**y=a*t*t/ (1+t*t*t)**	**– Descartes-levél**
x=a*t*t/ (1+t*t)	**y=a*t*t/ (1+t*t)**	**– cisszoid**
x=cos(t) * (1+cos(t))	**y=sin(t) * (1+cos(t))**	**– kardioid**
x=a*(t—b*sin(t))	**y=a*(1—b*cos(t))**	**– ciklois**
x=a*cos^3(t)	**y=a*sin^3(t)**	**– asztrois**
x=cos(a*t)	**y=sin(b*t)**	**– Lissajoux-görbe**

Utolsó egyenleteink pontosan olyan problematikához vezetnek, mint amit az 1. feladatnál gondoltunk végig. Az ábra bonyolultságát lényegében ugyanúgy befolyásolják most az a és b együtthatók, mint annak idején a téglalap oldalai. További analógia, hogy mindkét ábra hengerre rajzolva képzelhető el igazán: például egy jobb oldali (felső) határpont előbb-utóbb megjelenik baloldalt (alul) a téglalapon. Másként fogalmazva: az 1. feladatbeli bolyongás tulajdonképpen egy henger palástján történik, majd alkalmas helyen felvágva a palástot, és kiterítve adódik a kívánt téglalap.
A Lissajoux görbék III. osztályban fizikában szerepelnek.

Török Turul

KÖNYVMOLY

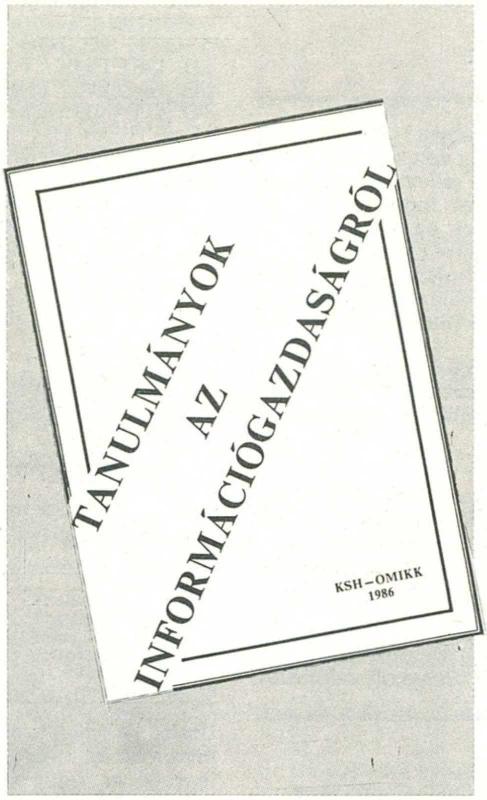
Meggyesházi Péter–Pintér József: ZX Spectrum haladóknak – Műszaki Könyvkiadó, 199. o., 78 Ft.
(A szerzők röviden ismertetik a Spectrum sajátosságait, a Z80 assembly használatát, a ROM-programot, valamint az Interface 1-et és a Microdive-ot. Ezután gazdag programkatalógust, valamint egy jól használható rutingyűjtemény-listát közölnek.)

C16 és Plus/4 programozói útmutató – Novotrade, 86. o., 129 Ft
(A programozási kézikönyv folytatása a BASIC alapismeretek áttekintése után a gépi kódú programozásba nyújt betekintést. A kötetet számos, jól használható függelék egészíti ki.)

Grohmann–Eichler: A 68 000-es mikroprocesszor – DATA BECKER – Novotrade, 368. o., 349 Ft.
(A könyv a Motorola mikroprocesszor-családot mutatja be: ismerteti kifejlesztésének történetét, felépítését, input–output jellemzőit, utasításkészletét. A kötet szerzői kitérnek arra is, hogy a 68 000-es mennyiben tér el a többi 16 bites processzortól.)

Sasse: Compiler – DATA BECKER – Novotrade, 350 o., 298 Ft.
(A szerző a programnyelveket fordító rendszerek alapismereteibe vezeti be az olvasót, egy erre a célra kifejlesztett programnyelv segítségével. Megismerhetőek a lexikális, a szintaktikai és a szemantikai elemzés szabályai, valamint az assembler néhány sajátossága.)

Tanulmányok az információgazdaságról

(Szerkesztő: Szabó József) – KSH–OMIKK, 234. o., 260 Ft.

Előző számunkban bemutattuk a Statisztikai Kiadó kötetét, mely a francia informatikai forradalommal, illetve annak gazdasági, társadalmi hatásaival foglalkozik.
Az informatika kihívása ugyanúgy érezhető Magyarországon is, mint bármely más országban – ezért szervezett 1985-ben a Központi Statisztikai Hivatal szemináriumot az információgazdaságról. A szemináriumra készült előadásokból ad válogatást a most megjelent kötet.
A megrendezett konferencia frontáttörésnek nevezhető, hiszen előzmények nélküli vállalkozás volt. Szerte a világban tíz éve hatalmas vitát folytatnak a szakemberek az informatika gazdasági szerepéről, hatásáról – erről ezidáig itthon nem vettünk tudomást. Emiatt megérthetők és elfogadhatók a kötet gyermekbetegségei. Nem hibáztathatók a népes szerzőgárda tagjai amiatt, hogy szinte mindegyikük az alapfogalmaktól indul el, azokat magyarázza részletesen, és ennek alapján építi fel saját mondanivalóját, – hiszen egy konferencián ez természetes. Az sem róható fel nekik, hogy az egyes fogalmak definíciói, meghatározásai nem mindig egyértelműek, nem mindig letisztultak – elvégre egy most kialakulóban lévő tudományág részei. A nyelvezet is körülményes néhol, nehezen átrágható.
A szerzők saját szakterületüknek megfelelően fejtik ki tapasztalataikat, kutatási eredményeiket az információgazdaságról. Így a legkülönbözőbb szakágak képviselőinek véleményét olvashatjuk, a politológiától a térképészetig. Mindegyikük megpróbálja adaptálni saját szakmájában a külföldi eredményeket. Ez érthető álláspont – de a könyvből nem sugárzik egységes szemléletmód. Heterogén a kötet, és a szerkesztő nagy érdeme, hogy az említett hibák ellenére egyhuzamban végigolvasható.
Lemaradásunk az informatikában a fejlett országokhoz képest hatalmas. Hogy mennyi, arról eltér a szerzők véleménye (10–20–30 év), de az egyértelműen kiderül, hogy néhány mutató szerint a fejlődő országokkal vagyunk egy szinten. A közgazdászok számára hatalmas felkiáltójel lehet ez a kötet, hiszen a reformelképzelésekben is csak huszadrangú tényezőként kap szerepet az informatika – mostanáig nem jöttünk rá, hogy ez mindenhol húzóiparág.
Talán napjainkban ébrednek rá mind több helyen az informatikai kutatások szerepére – és ez is aláhúzza a kötet fontosságát –, hiszen egyre több vállalat, intézmény kér fel szakembereket annak vizsgálatára, hogy egy-egy tervezett informatikai fejlesztésnek milyen eredményei, hatásai várhatóak. S a hatások alatt nem csak a gazdasági eredményeket kell értenünk, hanem azt is, hogy a fejlesztés nyilvánvalóan befolyásolja az adott vállalat szerkezetét is. Itt kell megemlítenünk a kötet egy másik fogyatékosságát: a tanulmányok szerzőinek legtöbbje erősen technokrata szemszögből elemzi a bekövetkezett és a várható változásokat. Hiányzik a társadalomtudományi, a szociológiai megközelítés, pedig minden forradalmi jelentőségű ipari megújhodás esetében nyilvánvaló, hogy a technológia nem előidézője a forradalomnak, hanem csupán (?) kiteljesedése. Az összeállításban olvashatunk ugyan erre vonatkozó utalásokat, de annak elemzésére, hogy az informatika magyarországi elterjedésének mik a társadalmi előfeltételei, nem vállalkozik egyik szerző sem.
A kötet mindenesetre kísérletet tett az információgazdaság fogalmának tisztázására. Nem biztos, hogy a tanulmányokból leszűrhető definíció mindenben helytálló, de konzisztens, ellentmondásmentes egészet képez. Levonható az a következtetés is, hogy égető szükség van országos, átfogó információs politika kidolgozására. Így a könyv nemcsak a közgazdászok, a gazdasági vezetők számára lehet fontos és hasznos olvasmány, hanem a társadalomtudósok, a politikával foglalkozó szakemberek számára is – sőt oktatási célokra is ajánlható.
Az első kísérletet nyilvánvalóan további kutatásoknak kell követniük, de már ez a kötet is figyelemfelkeltő és gondolatébresztő.

Tallér József

POSTA

Az elmúlt nyáron az NSZK-ban vettem egy új sorozatú C64-et. Az eladók elmondták, hogy a régi típustól eltérő vonás az úgynevezett GEOS megléte. Mi az a GEOS? Mire lehet használni? Hogy lehet működésbe hozni?
Kresz Gábor
– Bóly Szabadság u. 49.

A GEOS egy új rendszerprogram a C64-hez. Ön kellett, hogy kapjon a gépéhez egy lemezt és egy kis használatú útmutatót. Ezen a lemezen van a GEOS, ha ezt betölti egy alapvetően más rendszerben használhatja a gépét joystick vagy egér segítségével. A lemezén a rendszerben írott két komolyabb felhasználói programot is talál: a GEOPAINT-et és a GEOWRITE-ot. Előbbi egy kitűnő rajzoló, utóbbi egy szövegszerkesztő-féleség. Hogy ezeket a programokat és egyáltalán magát a rendszert hogyan kell használni, azt a használati útmutatóból tudhatja meg. Mivel ezt ön nyilván németül kapta meg a gépéhez, fölhívjuk a figyelmét, hogy az Országos Commodore Egyesület C=újságjában a januári számmal kezdődően sorozatban közlik a GEOS rövidített magyar nyelvű használati útmutatóját. (A lapot az egyesület tagjai kaphatják, s hogy hogy lehet ön is az egyesület tagja, ezt többek kérésére az alábbikban közöljük.)

COMMODORE EGYESÜLET
Minthogy többen kérdezik tőlünk is, hogy hogyan lehet hozzájutni a Commodore Egyesület 36 oldalas havonta megjelenő Commodore újságjához, ezúton közöljük, hogy ehhez be kell lépni az Egyesületbe.
Évi 1264 forint a tagdíj, ezért havonta megküldik az újságot, benne egy vagy két 50 forintos vásárlási tikettel. (Így tehát a tagdíj nagyobbik része visszatérül.)
A tagdíjat be lehet fizetni egyszerű postai pénzküldő csekken az alábbi címet kell ráírni (nemcsak a címzett rublikába, hanem a csekk hátulján lévő közlemények helyre is):
Commodore Egyesület – OTP Budapest XIII., Visegrádi u. 7/b. MNB 217–98292, OTP 565–3610

Többen kérdezték tőlünk, hogy hogyan lehetne hozzájutni lapunk decemberi számában csak egy fotó erejéig bemutatott Szarka György és Tihor Miklós által készített, s legjobbnak minősített Vadász és a nyúl című játékprogramhoz. Nos régi szokásunk, hogy olvasóinkat, pláne meg programozó barátainkat szívesen összehozzuk egymással. (Láthatják, hogy hacsak külön nem kéri valaki ennek az ellenkezőjét, rendre közöljük szerzőink lakáscímét is.) Íme tehát Tihor Miklós címe is. De a válaszra várók legyenek türelemmel, mert szegény e pillanatban előfelvételis lévén sorkatonai szolgálatát tölti. A cím: Tihor Miklós – 1181 Budapest, Városház u. 31.

PLUS/4 NYERŐ

PLUSZ 4 NYERŐ 2. FELADATÁNAK MEGOLDÁSA

Helyhiány miatt csak egy vázlatos megoldást közlünk. Könnyű volt észrevenni, hogy a tulajdonképpeni stratégia a H mátrixban van eltárolva. A H mátrix így néz ki:

A H(,) tömb DIM H(6,33)

	Ø	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Ø																	
1		0	0	0	0	0	1	Ø	1	0	1	0	1	0	1	0	0
2		0	6	2	6	4	1	6	5	0	5	2	5	2	1	4	5
3		2	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2	2	2
4	1	3	9	5	11	7	24	1	0	11	33	20	13	15	0	16	5
5		1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	0	0
6		1	0	3	0	5	0	7	0	1	0	3	0	3	0	0	0

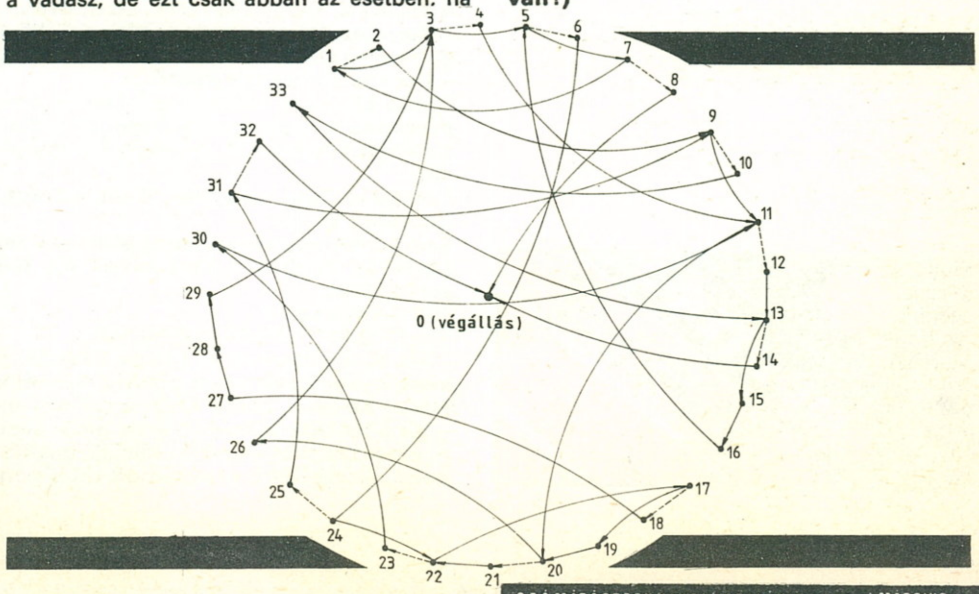
	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
Ø																	
1	0	2	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0
2	4	2	5	5	1	5	5	6	4	4	3	4	5	4	6	5	0
3	2	1	2	2	2	1	2	1	2	2	1	2	2	2	2	2	2
4	19	27	20	26	22	17	30	22	31	3	28	29	3	11	9	0	13
5	4	0	0	2	0	3	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0
6	2	0	0	4	0	5	0	6	0	0	0	0	0	0	7	0	0

Az oszlopszám az állás sorszámát jelenti, a következőket figyelembe véve: Az állásokat első lépésben csak a vadászok helyzete alapján különböztetjük meg. Két állást azonosnak tekintünk, ha a 4 vadász ugyanabban a konfigurációban, vagy annak tükörképében van. Az „ugyanabban a konfigurációban" magában foglalja a bal széltől való távolságokat, de az egész konfigurációnak a tábla aljától vett távolságát nem. Így, ha a 4 vadász alulról a 2. sorban van, az tükörképe a kiinduló állásnak, ha a 3-ban, az azonos vele.

Egy állás alállásának azt nevezzük, ha a nyúl pont azon a pozíción áll, ahová valamelyik vadász éppen lépni szeretne. A nyúl többi helyzete szerint nem különböztetünk meg. Egy menet közben kialakuló vadász-konfigurációt úgy jellemezhetünk, hogy megadjuk melyik alap-konfigurációnak felel meg, annak tükörképe, vagy nem, s hogy a legalsó vadász alulról hányadik sorban áll.

A H mátrix értelmezése: 1–2. sor annak a vadásznak a relatív koordinátái, mellyel lépni szeretne a gép. Az első koordinátához hozzáadva a legalsó vadász helyének sorkoordinátáját, a másodikat pedig 7-ből kivonva, ha tükörképről van szó, megkapjuk az illető vadász abszolút koordinátáit (mindkettő: 0-tól 7-ig terjedhet). A 3. sor a kívánt lépés irányát adja meg: 1 – jobbra, 2 – balra tükörkép állás esetén persze fordítva.

A 4. sor adja meg, hogy ezt lépve hányas állásba jutunk, ill. 0, ha ezt lépve a vadász nyer, az 5. és 6. pedig azt, hogy hová kerül a vadász, de ezt csak abban az esetben, ha lehetséges, hogy a nyúl ott áll. Ebben az esetben lépéskor a megfelelő alállást kell tekinteni, melynek sorszáma mindig 1-gyel nagyobb az állás sorszámánál. Észrevétel: az alállásoknak nincs alállásuk, hiszen ide csak úgy kerülhetünk, ha tudjuk, hogy a nyúl az eredeti állás úgynevezett érzékeny pontján áll, s az alállásban mindig ennek megfelelően máshová próbálunk lépni. A játék az 1-es állásból indul, s az 1. ábra szerint folyhat le: a rendes nyíl jelenti azt, hogy azt léptük, amit szerettünk volna, a szaggatott nyíl azt, hogy az érzékeny ponton áll a nyúl, így az alállás szerint kell lépni. Azt kell még megnéznünk, hogy miért nincs minden állásnak alállása? 9 állásnak nincs alállása, ezek: 15, 16, 19, 26, 27, 28, 29, 30, 33. A magyarázat az, hogy ezek úgy alakulhatnak csak ki, ha néhány lépéssel hamarabb a nyúl az akkori állás érzékeny pontján állt, így kiszámítható, hogy az azóta eltelt lépései alatt milyen messze juthatott. Ha az állás érzékeny pontját semmiképp sem érhette el, akkor nincs szükség alállásra. Ez mind a 9 esetben ellenőrizhető az 1. ábra segítségével, csak fel kell rajzolni az egyes állássorszámokhoz tartozó ábrákat. Ezt a 21 ábrát hely híján nem tudjuk közölni. Az eddigieket elfogadva a stratégia működőképessége könnyen látható, ugyanis pl. az előbb említett módon minden álláshoz hozzárendelhető a nyúl összes lehetséges helyzete, s látható, hogy a nyúl sose tud a vadászok mögé kerülni. **Így a játék csakis a vadászok győzelmével érhet véget (csak 8 sor van!)**

GÉPNYERŐ ÉRTÉKELÉSE

A februári Gépnyerősorsoláson a **Commodore Plusz 4-es** gépet **Szilvási Margitnak** (Budapest) húztuk ki. **1 doboz disket** nyert: **Kruzslicz Ferenc,** Tótkomlós, **1000 forintos vásárlási utalványt Szabó Zoltán Tibor,** Budapest, és **500–500 forintos utalványt:**
Kozma Benedek, Budapest
Tinkó Attila, Budapest
Kovács Gábor, Vác
Kurusa Árpád, Szeged
Horváth Péter, Budapest
Peták Tamás, Szolnok
Földvári Csongor, Budapest

A HARMADGÉPNYERŐ ÉRTÉKELÉSE

Mindhárom feladatra csak 20 pályázónk küldött be megoldást. Az első feladat elég könnyűnek bizonyult, bár 1–2 részfeladatot sokan elrontottak. A második sem volt annyira nehéz, mint gondoltuk, a mienknél egyszerűbb megoldások is érkeztek. Többen nem vették észre, hogy a 17-es feladat visszavezethető-e a 16-osra, s így külön hosszan bizonyították. A harmadik feladat rázósabbnak bizonyult. Két fő hiba: többen nem végezték el a lépésszámbecslést, és többen kódolásnál is komoly algoritmus lépéseket végeztettek szegény kódolóval, ráadásul a kódoló algoritmusának lépésszámát általában nem becsülték meg.
A potenciális nyertesek:
2 cédulával: Földvári Csongor, Budapest; **Szabó Zoltán,** Budapest; **Bíró Gábor,** Kisvárda; **Voronnai László,** Budapest; **Morvai Lajos,** Budapest; **Solymosi György** Budapest; **Peták Tamás,** Szolnok
1 cédulával: Fekete Zoltán, Szolnok; **Veress Zoltán,** Újfehértó; **Almássy Zoltán,** Miskolc
A sorsolásra 1987. április 18-án 10 órakor kerül sor az Almássy téri Szabadidő Központ Compánia számítógépes műhelyében.
Figyelem! Múlt havi számunkban tévesen jelent meg a Quatroplus nyerő sorsolási időpontja. Azt is ugyanebben az időpontban sorsoljuk!
Amint azt már a múlt hónapban beharangoztuk, három hónapos pályázatot indítunk, amelynek első díját a Skála Computer S hálózata ajánlotta föl. A nyereményért három olyan feladatot kell megoldani, amelyek ugyan apró kis programok, de megoldhatók és értékelhetők gép nélkül is.
Nagyon kérjük az olvasókat, hogy megoldásaikat ne kazettán, lemezen küldjék be! Egyszerűen csak írják le egy papírra.

COMPUTER-S ATARI® NYERŐ

1. FELADAT

Az viszont értelemszerű, hogy a pályázóknak legalább alapfokon ismerni kell a BASIC nyelvet.
Az első feladat: egy gép (pl. CMIN8 a neve) BASIC-je igen kevés utasítást ismer:
– A PRINT, LET, INPUT, DIM és END utasítások a legtöbb BASIC-hez hasonlóan működnek.
– Ismeri a GOTO K utasítást, ahol K tetszőleges aritmetikai kifejezés. Ha ilyen utasításhoz ér, kiszámítja K értékét, s ha van K sorszámú sor, akkor oda ugrik, különben hibát jelez.
– Ismeri a +, –, *, /, ↑ műveleteket és a <, >, =, <=, >=, <> relációkat, melyeket műveletnek tekint, s az eredmény –1, ha a reláció fennáll, s 0, ha nem. Precedencia (elsőbbségi) sorrend:
1: ↑ 2: */ 3: +, –
4: <, >, =, <=, >=, <>
Azonos „erősségű" műveleteket balról jobbra végez el.
Zárójelezés lehetséges.
– Ismeri a BASIC alapfüggvényeit:
ABS, ATN, CO$, EXP, INT, LOG, SGN, SIN, SQR
– Tud kezelni stringeket, stringek között értelmes a + művelet (konkatenáció) és az =, <> relációk. Ismeri az INKEY$ függvényt is.
– 1 sorba 1 utasítás írható!
Írjunk ebben a BASIC-ben (tehát csak a felsorolt utasítások használhatók) egy programot, mely a következőket tudja:
Bekérdezi N értékét, ellenőrzi, hogy pozitív egész szám e. Ha nem, akkor újra kérdez.
Ezután sorban bekérdez N db számot, majd ezeket sorbarendezve (növekvő sorrendben) kiírja.
Ezután vár egy tetszőleges billentyű leütésére.
(Akik az INKEY$-t nem ismernék, leírjuk hagyományos BASIC-ben ennek megvalósítását:

```
100 Q$=INKEY$
101 IF Q$="" THEN GOTO 100.)
```

– Ha ez a billentyű K, I vagy SPACE, akkor megvizsgálja, hogy a sorbarendezéskor kapott legkisebb szám pozitív 10-nél kisebb egész szám-e, (ha nem, ezt szöveggel jelzi!) ha igen, akkor kiírja a számot betűvel két nyelven, s megáll.
– Ha a leütött billentyű más, elbúcsúzik és megáll.
A programokat papíron kérjük beküldeni, lehetőleg rövid magyarázattal. A rövidebb, elegánsabb programok több pontot kapnak!

COMPUTER-S
Kérjük levágni és a levélre felragasztani! Beküldési határidő: 1987. április 24.

BIT-LET Szerkesztőségünk címe: ÖTLET Budapest 1986. Szerkesztő: Angyalosi László. Művészeti szerkesztő: Pribelszky Pál
Tördelő: Domokos Imre. Hírrovat: Csányi György. Vallató: Pogány György. Gépnyerő: Király Zoltán. Posta: Halász Péter